

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดและทฤษฎี ที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัยจากการรวบรวมจากเอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม
2. การกำกับตนเอง
3. ความหมายของบุคลิกภาพ
4. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพ
5. แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI
6. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
8. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำกับตนเอง
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (สมโภชน์ เขียมสุภาษิต, 2541: 47-48)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม เป็นแนวคิดที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดพฤติกรรมนิยม และแนวคิดทางปัญญานิยม นำเสนอโดยนักจิตวิทยาชาวแคนาดา คือ Albert Bandura ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มพฤติกรรมนิยมมองการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมในแง่ของการแสดงออก คือ บุคคลจะต้องแสดงออกในพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงจะเรียกว่าเกิดการเรียนรู้ แต่ Bandura มองว่า การเรียนรู้ไม่ได้พิจารณาในแง่การแสดงออกเพียงอย่างเดียว แต่การได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ๆ และเก็บไว้ในความทรงจำ ก็ถือว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้วแม้ยังไม่ได้แสดงออกก็ตาม และสามารถแสดงสิ่งที่จดจำนั้นออกมาได้ในภายหลัง ดังนั้นการเรียนรู้ของ Bandura นั้นมักจะเน้นที่การเปลี่ยนแปลงที่พฤติกรรมภายใน โดยไม่จำเป็นที่จะต้องมีการแสดงออกและการแสดงออกของพฤติกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้

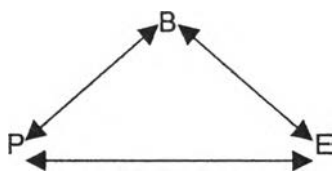
Bandura สนใจการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) โดยศึกษาจากพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม และยอมรับหลักการส่วนใหญ่ของพฤติกรรมนิยม แต่ให้ความสำคัญต่อผลของการได้ตัวชี้นำของพฤติกรรมและกระบวนการคิดภายใน เน้นผลของ

ความคิดที่ได้จากการกระทำและเน้นการกระทำที่เกิดจากพื้นฐานของความคิดและสิ่งที่ Bandura สนใจค้นคว้าจนเป็นที่ยอมรับของวงการจิตวิทยา คือ การเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ

ความคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Bandura, 1986: 18) เป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม และได้มีการพัฒนาการมาเป็นลำดับ ทำให้ขอบข่ายทฤษฎีกว้างขวางขึ้น จึงเปลี่ยนเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ซึ่งมีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น จุดเน้นของทฤษฎี คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตโดยผ่านตัวแบบ (Model)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่าง 3 องค์ประกอบ คือ พฤติกรรม (Behavior) องค์ประกอบของบุคคล (Other Personal Factors) และองค์ประกอบของสภาพแวดล้อม (Environmental Factors) โดยที่องค์ประกอบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันดังนี้

แผนภาพที่ 1 โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบซึ่งเป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน

(Bandura, 1986: 24)

B = พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล

P = องค์ประกอบของบุคคล

E = องค์ประกอบของสภาพแวดล้อม

Bandura ได้ให้ความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ของอินทรีย์และสิ่งแวดล้อม และถือว่าการเรียนรู้ก็เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม

นอกจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้น (Elementary Reflex Action) แล้ว พฤติกรรมมนุษย์ ไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่เกิดจากการเรียนรู้รูปแบบของพฤติกรรมใหม่ ๆ อาจได้มาโดยการมี

ประสบการณ์โดยตรงหรือการสังเกตจากผู้อื่น และการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์เป็นการเรียนรู้ เจื่อนไซที่ว่าพฤติกรรมใดกระทำแล้วได้รับผลทางบวก มนุษย์จะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงจากผลทางบวกนั้น หากพฤติกรรมใดทำแล้วได้รับผลทางลบ มนุษย์จะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ได้รับการลงโทษจากผลทางลบนั้น โดยวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์นั้น เรียนรู้ได้ 2 วิธี คือ

1) การเรียนรู้จากผลการตอบสนอง (Learning by Response Consequences)

เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของผลการกระทำที่อาจเป็นบวกหรือลบ จากประสบการณ์ในการดำรงชีวิต การเสริมแรงแบบต่างๆ จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ โดยจะเลือกทำเฉพาะพฤติกรรมที่ทำแล้วได้รับผลทางบวก การตอบสนองผลการกระทำมีผลต่อมนุษย์ 3 ด้าน

1.1) ด้านการให้ข้อมูล (Informative Function) ในการเรียนรู้ของมนุษย์ นั้นไม่ได้เป็นการกระทำตอบสนองเท่านั้น แต่มนุษย์ยังสังเกตความแตกต่างถึงผลที่ตามมาของการกระทำนั้นด้วย และจะเก็บข้อมูลของผลการกระทำเพื่อเป็นแนวทางและการตั้งสมมติฐานในอนาคตว่าการกระทำใดจะประสบผลที่พึงพอใจหรือการกระทำใดจะประสบผลที่ไม่พึงพอใจ โดยมนุษย์จะใช้ความคิด ความเข้าใจ และเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยพิจารณาจากผลการกระทำที่แตกต่างนั้น

1.2) ด้านการจูงใจ (Motivational Function) ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำจะกลายเป็นตัวจูงใจในการกระทำสูง ส่วนการกระทำใดเกิดผลทางลบย่อมทำให้เกิดแรงจูงใจต่ำ การจดจำผลที่เกิดขึ้นต่างๆ ที่เกิดขึ้น กลายเป็นตัวจูงใจให้มนุษย์พยายามกระทำหรือหลีกเลี่ยงการกระทำนั้นอีก

1.3) ด้านการเสริมแรง (Reinforcing Function) การตอบสนองใด ๆ ก็ตาม ถ้าได้รับการเสริมแรงพฤติกรรมนั้นก็จะมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นอีก สิ่งสำคัญคือเงื่อนไขในการเสริมแรงการเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพสำหรับมนุษย์ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม คือ การเสริมแรงที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์รู้ว่าการกระทำของตนนำไปสู่การเสริมแรง และเน้นการทำให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่มากกว่าการสร้างพฤติกรรมใหม่

2) การเรียนรู้จากตัวแบบ (Learning Through Modeling)

"ตัวแบบ" (Modeling) ตามความหมายของ Bandura (1977: 22) หมายถึงการเสนอตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกว่าเป็นตัวอย่างที่ดี สามารถใช้เป็นแบบอย่างของการกระทำให้แก่ผู้สังเกตได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยวิธีการธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยการสังเกต

ตัวแบบแล้วใช้กระบวนการทางสติปัญญาแปลการกระทำของตัวแบบเป็นสัญลักษณ์ ต่อมาผู้เรียนก็แสดงพฤติกรรมที่จดจำไว้ออกมาเป็นการกระทำใหม่ โดยไม่ต้องมีการลองผิดลองถูก

แผนภาพที่ 2 แสดงถึงลักษณะของกระบวนการเสนอตัวแบบ
(สมโภชน์ เขี่ยมสุภาษิต, 2541: 254)

- โดยที่ A – การเสนอตัวแบบ
 B₁ – ความคิดหรือความรู้สึกของผู้สังเกตตัวแบบ
 B – พฤติกรรมที่แสดงออก
 C – ผลกรรม

จากภาพ จะเห็นได้ว่าในกระบวนการเสนอตัวแบบนั้นจะต้องมีการเสนอตัวแบบ (A) ที่ทำให้ผู้สังเกตเกิดความสนใจ และคิดอยากที่จะทำตาม (B₁) เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรม (B) ตามตัวแบบแล้วสิ่งที่ตามมาคือผลกรรม (C) ที่เกิดขึ้นต่อพฤติกรรมนั้น ถ้าพฤติกรรมที่ทำตามตัวแบบได้รับการเสริมแรงทางบวก พฤติกรรมนั้นจะเกิดบ่อยครั้งขึ้น แต่ถ้าพฤติกรรมที่ทำตามตัวแบบแล้วได้รับการลงโทษพฤติกรรมนั้นก็จะไม่เกิดขึ้นอีก

2.1) ตัวแบบมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมมนุษย์มี 2 ประเภท คือ

(1) ตัวแบบที่มีชีวิตจริง (Live Model) หมายถึง ตัวแบบที่มีชีวิต ซึ่งผู้สังเกตสามารถมีปฏิสัมพันธ์หรือสังเกตได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านสื่อหรือสัญลักษณ์อื่น ได้แก่ พ่อแม่ ครู เพื่อน บุคคลที่มีชื่อเสียงที่ชื่นชอบ วิทยากร

การเสนอตัวแบบประเภทนี้สามารถปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวแบบ ที่เสนอกับผู้สังเกตให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ได้ ผู้สังเกตให้ความสนใจและเลียนแบบได้ดี เพราะรับรู้ที่ตัวแบบประเภทนี้ใกล้เคียงกับสภาพจริง หรือเหมือนกับสภาพจริงมากที่สุด แต่การเสนอตัวแบบประเภทนี้ก็มีข้อจำกัดเช่นกัน หากตัวแบบแสดงไม่สมจริง ผู้สังเกตอาจจะไม่สนใจที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบนั้น หรือหากในระหว่างดำเนินการเสนอตัวแบบมีข้อขัดข้องต้องระงับการดำเนินการ ทำให้เสียเวลาในการดำเนินการใหม่ หรือทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อีก เช่น ให้ผู้สังเกตดูตัวแบบจับสุนัข เพื่อลดความกลัวสุนัข แต่สุนัขเกิดตกใจเห่าเสียงดัง อาจทำให้เด็กรู้สึกกลัวไม่ยอมเข้าร่วมดำเนินการต่อไป

(2) **ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Model)** เป็นตัวแบบที่บุคคลสังเกตผ่านสื่อหรือสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบที่ปรากฏตามการบอกเล่า ปรากฏในหนังสือ แถบบันทึกภาพ หรือผ่าน สื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ตัวแบบประเภทนี้มีข้อดี คือสามารถจัดกระบวนการเสนอตัวแบบให้เหมาะสมตามความต้องการก่อนนำไปใช้ ตัวแบบตัวเดียวสามารถทำให้บุคคลจำนวนมากเลียนแบบพฤติกรรมทำนองเดียวกัน ทำให้มีผลดีในการที่จะเน้นจุดสำคัญของการแสดงพฤติกรรม และยังสามารถควบคุมพฤติกรรมและผลกระทบบของตัวแบบได้ ทั้งยังสามารถเก็บไว้ใช้ในการให้ตัวแบบครั้งต่อไปได้ และยังสามารถใช้ได้ทั้งบุคคลเดียวกันหรือกลุ่มบุคคลได้ แต่ถึงกระนั้นยังมีข้อจำกัดคือ ถ้าแบบสัญลักษณ์ไม่สมจริงหรือขัดแย้งกับพฤติกรรมของตัวแบบที่มีชีวิตในสังคม อาจทำให้ผู้สังเกต เกิดความสับสน ไม่เชื่อ และไม่เลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ นั้น (สุวรรณา วิริยะประยูร, 2529:17)

2.2) การเรียนรู้จากการสังเกตผ่านตัวแบบ ประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือ (Bandura 1977: 24-29)

(1) **กระบวนการตั้งใจ (Attentional Processes)** เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการเลียนแบบ บุคคลจะไม่สามารถเรียนรู้ได้ความตั้งใจการเรียนรู้จากการสังเกต ถ้าผู้สังเกตตั้งใจก็จะมีโอกาสจดจำพฤติกรรมเหล่านั้นได้ไม่ยาก ตัวแบบมีความสำคัญต่อกระบวนการตั้งใจ ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่เด่นชัดจะดึงดูดความสนใจได้มากกว่าตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมซับซ้อน และการมีตัวแบบที่หลากหลาย เช่น การสาธิตการสอนในเนื้อหาวิชาที่หลากหลาย ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมที่ผู้สังเกตเห็นว่าประโยชน์จะดึงดูดให้ผู้สังเกตตั้งใจได้มาก

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความคล้ายคลึงกันหรือมีลักษณะ หรือคุณสมบัติร่วมกันระหว่างตัวแบบและผู้เลียนหรือผู้สังเกต จากการศึกษาในเรื่องดังกล่าวนี้ Bandura (1969) ซึ่งให้เห็นว่าผู้สังเกตตัวแบบ หากมีลักษณะหรือมีอะไรที่คล้ายๆ กับตัวแบบ เช่น อายุ เพศ ความสนใจ ฯลฯ ผู้ที่สังเกตตัวแบบนั้นมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้มากกว่าตัวแบบที่ไม่มีลักษณะร่วมใดๆ กับผู้สังเกต เพราะฉะนั้น การเลือกตัวแบบควรจะต้องเลือกตัวแบบที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะร่วมกับผู้สังเกต เพื่อจะช่วยให้ดึงดูดความสนใจของผู้สังเกต และจะช่วยให้ประสิทธิภาพของการเลียนแบบด้วยวิธีการสังเกตสูงขึ้น

(2) **กระบวนการเก็บจำ (Retention Processes)** เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตได้ประมวลข้อมูล (Code Information) ที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบไว้ในความจำในรูปสัญลักษณ์แทนกิจกรรมที่เลียนแบบ โดยประมวลไว้ในลักษณะของภาพพจน์ (Imaginal Coding) และในลักษณะของภาษา (Verbal Coding) การจำในลักษณะนี้จะช่วยให้การจดจำทำ

ได้ง่ายและนานยิ่งขึ้น ยิ่งถ้าประสบการณ์ใหม่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การจดจำจะถาวร ยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สังเกตสร้างแบบแผนของพฤติกรรมขึ้นมาใหม่ หรือเกิดความคิดที่จะแสดงพฤติกรรมใหม่

(3) กระบวนการกระทำ (Motor Production Processes) กระบวนการสังเกตจากตัวแบบนี้ เป็นการแปรสภาพจากการเก็บไว้ในรูปสัญลักษณ์ออกมาเป็นการกระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกสามารถแยกตามกระบวนการความรู้ความเข้าใจในการตอบสนอง ผู้สังเกตจะแสดงพฤติกรรม ได้ครบถ้วนตามที่สังเกตหรือไม่ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาและความยากง่ายของพฤติกรรม พฤติกรรมที่แสดงออกในครั้งแรกๆ อาจยังไม่ถูกต้องนักแต่มนุษย์จะค่อย ๆ ปรับไปจนกว่าจะได้รับผลที่พึงพอใจ

(4) กระบวนการจูงใจ (Motivational Processes) เป็นกระบวนการที่ช่วยให้พฤติกรรมการแสดงออกของผู้สังเกตคงอยู่ต่อไปได้โดยการให้แรงเสริม เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จากการสังเกตจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจะต้องใช้ร่วมกับวิธีการอื่นๆ เช่น การเสริมแรง (Reinforcement) การเปลี่ยนสิ่งเร้า (Stimulus Change) เป็นต้น บุคคลไม่จำเป็นต้องเกิดพฤติกรรมทุกอย่างที่ได้เรียนรู้เสมอไป แต่จะเลือกเลียนแบบพฤติกรรมที่ได้รับรางวัลมากกว่า พฤติกรรมที่จะได้รับผลที่ไม่พึงปรารถนาและมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมที่พอใจมากกว่าที่ทำแล้วไม่พอใจ ดังนั้น ผู้สังเกตจึงเลือกชอบสิ่งที่จูงใจตนและหากพฤติกรรมใดที่ไม่เหมาะสมกับตนเองก็จะไม่กระทำตามตัวแบบนั้น

จากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมแสดงให้เห็นว่า ถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลนั้น ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยการเปลี่ยนแปลงที่สภาพแวดล้อม (E) และปัญญาและองค์ประกอบส่วนบุคคล (P) โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางปัญญาและองค์ประกอบส่วนบุคคลนั้น วิธีการหนึ่งที่ Bandura เสนอไว้คือ การทำกับตนเอง

2. การทำกับตนเอง

การทำกับตนเอง (Self-Regulation)

การทำกับตนเอง เป็นแนวคิดที่สำคัญอีกแนวหนึ่งของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม Bandura มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์เรานั้นไม่ได้เป็นผลพวงของการเสริมแรง และการลงโทษจากภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ว่ามนุษย์เราสามารถกระทำบางสิ่งบางอย่าง เพื่อควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองด้วยผลกรรมที่เขาหามาเพื่อสำหรับตัวเขา ซึ่งความสามารถดังกล่าวนี้ Bandura เรียกว่า การทำกับตนเอง (1986 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2541: 54) ซึ่ง Schunk ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลปฏิบัติและ

สนับสนุนต่อพฤติกรรม ความรู้ความเข้าใจ และอารมณ์ความรู้สึก ที่มุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยตนเอง อย่างเป็นระบบ (Schunk, 1991)

การกำกับตนเองประกอบด้วยกระบวนการย่อย 3 กระบวนการ มีวัตถุประสงค์ของการกำกับตนเองก็เพื่อพัฒนา และปรับเปลี่ยนแนวทางพฤติกรรมของตนเอง คือ กระบวนการสังเกตตนเอง, กระบวนการ ตัดสิน และกระบวนการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง (Bandura, 1986 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2541: 54-57) ดังแสดงในตารางที่ 1 รายละเอียดดังนี้

การสังเกตตนเอง (Self-Observation)	กระบวนการตัดสิน (Judgment Process)	การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง (Self-Reaction)
<p>ด้านการกระทำ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) คุณภาพ 2) อัตราความเร็ว 3) ปริมาณ 4) ความริเริ่ม 5) ความสามารถ 6) ในการเข้าสังคม 7) จริยธรรม 8) ความเบี่ยงเบน <p>ความสม่ำเสมอ</p> <p>ความใกล้เคียง</p> <p>ความถูกต้อง</p>	<p>มาตรฐานส่วนบุคคล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ทำหาย 2) ชัดแจ้ง 3) ความใกล้ชิด 4) ทั่วๆ ไป <p>การกระทำเพื่ออ้างอิง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) บรรทัดฐานที่เป็นมาตรฐาน 2) การเปรียบเทียบทางสังคม 3) การเปรียบกับตนเอง 4) การเปรียบเทียบกับกลุ่ม <p>การให้คุณค่าของกิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ให้คุณค่าสูงมาก 2) กลางๆ 3) ไม่ให้คุณค่า <p>การอนุมานความสามารถในการกระทำ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) แหล่งภายในตนเอง 2) แหล่งภายนอก 	<p>การประเมินการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ทางบวก 2) ทางลบ <p>การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองในลักษณะที่รับรู้หรือจับต้องได้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การให้รางวัล 2) การลงโทษ <p>ไม่มีปฏิกิริยาต่อตนเอง</p>

ตารางที่ 1 กระบวนการกำกับตนเอง

(Bandura, 1986: 337 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2541: 55)

การกำกับตนเองประกอบด้วยกระบวนการย่อย 3 กระบวนการ ดังรายละเอียดต่อไป

1) การสังเกตตนเอง (Self-Observation)

บุคคลจะสนใจพฤติกรรมที่มีความสำคัญหรือพฤติกรรมที่มีคุณค่าและปัจจัยที่ทำให้บุคคลสนใจทำพฤติกรรมต่างๆ คือพฤติกรรมที่อยู่รอบตัว พฤติกรรมที่บุคคลอื่นกระทำ บุคคลนั้นกระทำเอง และเป็นสิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมตนเอง การสังเกตพฤติกรรมของตนเองนั้น อาจเป็นพฤติกรรมที่ต้องการลด หรือเป็นพฤติกรรมที่ต้องการเพิ่ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของบุคคล

กระบวนการสังเกตตนเองประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

1.1) การตั้งเป้าหมาย (Goal Setting) เป้าหมาย คือ วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของพฤติกรรมที่บุคคลพยายามจะทำให้สำเร็จ (Locke, Saari, and Latham, 1981 อ้างถึงใน สุรียพร วัชชัย, 2538) เมื่อบุคคลสนใจที่จะสังเกตพฤติกรรมใดแล้ว บุคคลนั้นจะตั้งเป้าหมาย ซึ่งเป็นการกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายหรือกำหนดเกณฑ์การแสดงพฤติกรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลง

การตั้งเป้าหมายนี้จะช่วยให้บุคคลได้รู้ถึงพฤติกรรมที่ต้องการกระทำอย่างชัดเจน และยังใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินเพื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมที่บุคคลกระทำ หรือพฤติกรรมเป้าหมายที่กำหนดไว้ว่าพฤติกรรมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นใด รูปแบบ และลักษณะของเป้าหมายที่บุคคลกำหนดขึ้นนั้น เป็นไปตามการรับรู้ความสามารถของตนเอง คุณสมบัติของเป้าหมาย ควรมีลักษณะดังนี้ (Schunk, 1990: 71-86)

(1) ความเฉพาะเจาะจง เป็นการระบุพฤติกรรมที่ชัดเจน เช่น การลดน้ำหนัก บุคคลจะตั้งเป้าหมายเฉพาะเจาะจงว่าอาหารมื้อเย็นต้องทานไม่เกิน 500 แคลลอรี่ หรือทำแบบฝึกการอ่านเข้าใจความให้ถูกต้องจำนวน 7 ข้อ เป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ส่งเสริมการเรียนรู้ และง่ายต่อการวัดพฤติกรรม

(2) ความใกล้เคียง เป็นเป้าหมายที่ใช้ระยะเวลาสั้นๆ ในการกระทำ พฤติกรรมเป้าหมายที่มีความใกล้เคียง จะส่งเสริมความสามารถและแรงจูงใจของตนเอง และง่ายต่อการวัดพฤติกรรม ความใกล้เคียงจะมีอิทธิพลต่อการกระทำพฤติกรรม โดยเฉพาะกับเด็กเล็กที่สนใจงานในช่วงเวลาสั้นๆ

(3) ความยาก การตั้งเป้าหมายที่ยากทำให้บุคคลใช้ความพยายามเพื่อกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมาย เมื่อประสบผลสำเร็จจะเกิดความพึงพอใจและรับรู้ว่าคุณมีความสามารถ

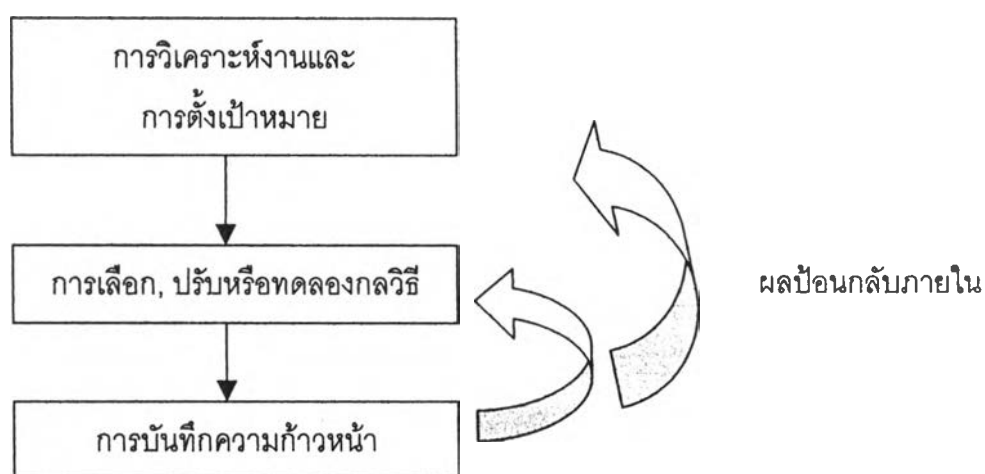
การตั้งเป้าหมายที่มีความเฉพาะเจาะจง ความใกล้เคียง และความยากด้วยตนเอง ทำให้บุคคลคาดหวังที่จะแสดงพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายนั้น ถ้าประสบความสำเร็จจะรู้สึกว่าคุณมีความสามารถและเรียนรู้ได้ดีที่สุด (Schunk, 1991)

การตั้งเป้าหมายมี 2 วิธี คือ

1) การตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง หมายถึง การที่บุคคลเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการกระทำด้วยตนเอง ซึ่งการตั้งเป้าหมายด้วยตนเองจะมีข้อดีคือ จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าเขาเป็นผู้กระทำและเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจและพยายามกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ตนกำหนดไว้

2) การตั้งเป้าหมายโดยบุคคลอื่น หมายถึง การที่บุคคลอื่นเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงให้กับบุคคล ซึ่งการตั้งเป้าหมายโดยบุคคลอื่นจะมีข้อดีตรงที่ว่าอาจจะช่วยแก้ไขให้บุคคลที่ไม่สามารถตั้งเป้าหมายด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม ให้สามารถตั้งเป้าหมายได้เหมาะสมกับความสามารถของตนเองยิ่งขึ้น (ดวงเพ็ญ เรือนใจมั่น, 2542: 55)

ในกระบวนการกำกับตนเองของนักเรียน เมื่อนักเรียนไม่พึงพอใจกับผลที่ได้รับก็อาจมีการปรับปรุงกลวิธีหรือเป้าหมายใหม่ได้ เพื่อให้ได้รับความพึงพอใจ แสดงดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 3 กระบวนการปรับปรุงเป้าหมาย (Butler, 1998: 163 อ้างถึงใน ปิยวรรณ พันธุ์มงคล, 2542: 11)

การพัฒนาการกำกับตนเองของนักเรียน ครูจะต้องช่วยให้นักเรียนมีการใช้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทางปัญญา อันดับแรกนักเรียนจะต้องมีการรับรู้ความสามารถของตนเองให้ถูกต้องเพื่อที่จะตั้งเป้าหมายให้เหมาะสมกับตนเอง และนักเรียนต้องเลือกกลวิธีการเรียนรู้ที่มี

ประสิทธิภาพซึ่งครูต้องเข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน สุดท้ายนักเรียนจะต้องบันทึกและจดจำการกระทำของตนเอง ในระหว่างขั้นตอนการบันทึกนี้นักเรียนจะมีการเปรียบเทียบความก้าวหน้ากับเป้าหมาย ซึ่งเป็นกระบวนการภายใน และขึ้นอยู่กับความพยายามของตัวนักเรียนเอง (Butler, 1998 อ้างถึงใน ปิยวรรณ พันธุ์มงคล, 2542: 11)

1.2) การเตือนตนเอง (Self-Monitoring) เป็นกระบวนการที่บุคคลสังเกต และบันทึกพฤติกรรมเป้าหมายที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับที่จะทำให้บุคคลรู้ว่าตนเองกระทำพฤติกรรมในลักษณะใด การที่บุคคลใช้วิธีการเตือนตนเองนี้ อาจจะไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้ ทั้งนี้เพราะเมื่อบุคคลได้เห็นข้อมูลย้อนกลับแล้ว ก็จะทำให้เขารู้ว่าควรจะทำเช่นไรต่อไปเพื่อไปสู่พฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการ

การเตือนตนเองนั้น Cormier and Cormier ได้เสนอขั้นตอนในการเตือนตนเองให้มีประสิทธิภาพไว้ ดังนี้ (1979 อ้างถึงใน รัฐิพัฒน์ สงบกาย, 2533: 10)

- (1) จำแนกพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจนว่าจะต้องสังเกต

พฤติกรรมอะไร

- (2) กำหนดเวลาที่จะสังเกตและบันทึกพฤติกรรม
- (3) กำหนดวิธีการบันทึกและเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึก

พฤติกรรม

- (4) ทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของตนเอง
- (5) แสดงผลการบันทึกพฤติกรรมของตนเองเป็นกราฟ หรือ

แผนภาพ

- (6) วิเคราะห์ข้อมูลที่บันทึก เพื่อใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ และเพื่อพิจารณาผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

กระบวนการสังเกตตนเองนั้นนอกจากมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 2 ประการ คือ การตั้งเป้าหมาย การเตือนตนเอง ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น Bandura เสนอว่า ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการสังเกตตนเองอีก ดังนี้

- (1) เวลาที่ทำการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมของตนเอง นั่นคือ บุคคลจะต้องทำการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมตนเองทันทีที่พฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องแม่นยำ และต่อเนื่อง (Bandura, 1986)

- (2) การให้ข้อมูลย้อนกลับ จะทำให้บุคคลทราบว่าตนกระทำพฤติกรรมเป็นอย่างไร เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้าเป็นไปตามเป้าหมายบุคคลก็จะมี ความสนใจ

สังเกตมากขึ้น แต่ถ้าหากว่าไม่เป็นไปตามเป้าหมาย บุคคลก็จะค้นหาแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป (Agras, Leitenberg and Barlow, 1968 อ้างถึงใน ดวงเพ็ญ เรือนใจมัน, 2542: 57)

(3) ระดับของแรงจูงใจ การที่บุคคลมีแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนก็จะมีที่ตั้งเป้าหมายและพยายามสังเกต และบันทึกพฤติกรรมของตนมากกว่าบุคคลที่มีแรงจูงใจต่ำ (Nelson, 1977 อ้างถึงใน ดวงเพ็ญ เรือนใจมัน, 2542: 57)

(4) คุณค่าของพฤติกรรมที่สังเกต พฤติกรรมใดก็ตามที่บุคคลเห็นว่ามีคุณค่าต่อตนเอง เขาก็จะให้ความสนใจในการสังเกตมากกว่าพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า (Kanfer, 1970 อ้างถึงใน ดวงเพ็ญ เรือนใจมัน, 2542: 57)

(5) ความสำเร็จและความล้มเหลวของพฤติกรรมที่สังเกต การที่บุคคลกระทำพฤติกรรมแล้วได้รับความสำเร็จ บุคคลก็จะให้ความสนใจสังเกต และบันทึกพฤติกรรมของตนเองมากกว่าพฤติกรรมที่เขากระทำแล้วมักล้มเหลว (Kirschenbaum and Karoly, 1977 อ้างถึงใน ดวงเพ็ญ เรือนใจมัน, 2542: 57)

(6) ระดับของความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่สังเกต พฤติกรรมใดก็ตามที่บุคคลสามารถควบคุมได้ บุคคลก็จะสนใจสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของตนเองมากกว่าพฤติกรรมที่เขาไม่สามารถควบคุมได้ (Johnson and White, 1971 อ้างถึงใน ดวงเพ็ญ เรือนใจมัน, 2542: 57)

2) กระบวนการตัดสินใจ (Judgmental Process)

กระบวนการตัดสินใจเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากกระบวนการสังเกตตนเอง เมื่อบุคคลสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของตนเองแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือ มาตรฐานที่ตั้งไว้ พฤติกรรมจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวย่อมขึ้นอยู่กับมาตรฐานที่นำมาประเมิน

บุคคลจะตั้งมาตรฐานสำหรับเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจพฤติกรรม และเป็นสิ่งแนะแนวทางให้กับพฤติกรรมว่าจะดำเนินไปอย่างไร ข้อมูลที่จะนำมาเป็นมาตรฐานได้มาจากแหล่งต่างๆ เช่น การแสดงปฏิกิริยาทางสังคมต่อพฤติกรรมของบุคคล มาตรฐานของบุคคลอื่น การตั้งมาตรฐานของบุคคลอื่น การตั้งมาตรฐานที่ดี คือ การตั้งพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงระบุอย่างชัดเจน มีแนวทางในการกระทำอย่างแน่นอน เป็นมาตรฐานที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง และสามารถปฏิบัติได้ หลังจากที่บุคคลนำมาตรฐานมาใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ มีแนวโน้มว่าพวกเขาจะนำมาตรฐานไปดัดแปลงใช้ในสภาพการเรียนรู้อื่นๆ และมาตรฐานนั้นยังส่งผ่านจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ด้วยตัวแบบและความสำเร็จทางสังคม เช่น เด็กดัดแปลงมาตรฐานของผู้ใหญ่มาใช้ แล้วนำมาตรฐานอย่างเดียวกันมาใช้กับเพื่อน

Bandura เสนอว่า การตั้งเป้าหมายในการกระทำพฤติกรรมให้มีประสิทธิภาพ และสะดวกต่อการตัดสินใจหรือประเมินพฤติกรรมตนเองนั้น ควรตั้งเป้าหมายให้มีลักษณะดังนี้ (Bandura, 1977a, 1986, 1988 อ้างถึงใน รัฐพิพัฒน์ สงบกาย, 2533)

(1) ควรเป็นเป้าหมายที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง นั่นคือ บุคคลจะ กำหนดเป้าหมายในการกระทำพฤติกรรมที่เจาะจงชัดเจนลงไปว่าเขาจะต้องทำพฤติกรรมอย่างไร หรือเท่าไร

(2) ควรเป็นเป้าหมายที่มีลักษณะท้าทาย การตั้งเป้าหมายที่มีลักษณะ ท้าทายจะเป็นสิ่งกระตุ้นหรือจูงใจให้บุคคลใช้ความพยายามในการกระทำพฤติกรรมให้มากขึ้น

(3) ควรเป็นเป้าหมายที่ระบุแน่ชัดและมีทิศทางในการกระทำที่แน่นอน โดยไม่มีทางเลือกได้หลายทาง เช่น ควรตั้งเป้าหมายว่า "วันนี้ฉันจะทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ ให้เสร็จ"

(4) ควรเป็นเป้าหมายระยะสั้น การตั้งเป้าหมายระยะสั้นในการกระทำ พฤติกรรมจะมีผลต่อแรงจูงใจ เนื่องจากบุคคลจะพบกับความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ได้ง่ายและเร็ว และ เมื่อบุคคลประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่ตั้งไว้ก็จะมีคามพึงพอใจและจะเป็นแรงจูงใจให้ บุคคลพยายามกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายระยะยาวเพิ่มมากขึ้น

(5) ควรเป็นเป้าหมายที่อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและ สามารถปฏิบัติได้ ไม่เป็นเป้าหมายที่มีลักษณะเพ้อฝัน คือ สูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง และเป้าหมายที่ตั้งขึ้นนั้นต้องสามารถปฏิบัติได้

เมื่อเป้าหมายหรือมาตรฐานของพฤติกรรมใดไม่ได้รับการยอมรับ หรือไม่มีความ ชัดเจน บุคคลก็จะใช้มาตรฐานไม่สมบูรณ์ อันเกิดจากวิธีการเปรียบเทียบเชิงสังคม ซึ่ง Bandura (1986 อ้างถึงใน ดวงเพ็ญ เรือนใจมัน, 2542: 59-62) กล่าวไว้ดังนี้

(1) การเปรียบเทียบเชิงอ้างอิงทางสังคม (Social Referential Comparison) เมื่อบุคคลทราบผลการกระทำต่างๆ ของตนเองจากการวัดและการประเมินแล้วนั้น บุคคลก็ ควรจะต้องมีการเปรียบเทียบการกระทำของตนเองกับผู้อื่นด้วย เพื่อจะได้ทราบว่า การกระทำ ของตนเองเป็นอย่างไรสูงหรือต่ำกว่าผู้อื่น และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการกระทำของตนเอง ให้ดีขึ้นในการประเมินการกระทำพฤติกรรมของตนเองโดยการเปรียบเทียบกับผู้อื่นนั้น บุคคล สามารถเลือกเกณฑ์ในการเปรียบเทียบได้ 4 ลักษณะคือ

(1.1) การเปรียบเทียบกับบรรทัดฐานที่เป็นมาตรฐานของกลุ่ม คือ การที่บุคคลเปรียบเทียบผลการกระทำของตนเองกับบรรทัดฐานที่เป็นมาตรฐานของกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มอายุ กลุ่มระดับการศึกษา กลุ่มเพศ หรือกลุ่มสภาพที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งบรรทัดฐาน

ของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ได้มาจากการที่มีผู้ทำการสำรวจและหาค่าเฉลี่ยของกลุ่มนั้นๆ จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว และบรรทัดฐานที่บุคคลนำมาใช้ในการเปรียบเทียบกับกระทำของตนจะต้องมีลักษณะคล้ายคลึงกับตนด้วย

(1.2) การเปรียบเทียบกับตนเอง คือ การที่บุคคลเปรียบเทียบผลการกระทำของตนเองกับสิ่งที่เขาได้เคยกระทำมาแล้ว หรือเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตนตั้งขึ้น ซึ่งการเปรียบเทียบกับตนเองนี้จะก่อให้เกิดความท้าทาย จะทำให้บุคคลพยายามกระทำพฤติกรรมให้ดีกว่าครั้งที่ผ่านๆ มาเพราะถ้าบุคคลกระทำพฤติกรรมได้เท่ากับครั้งที่ผ่านๆ มา การกระทำระดับนั้นอาจจะไม่ก่อให้เกิดความท้าทายอีกต่อไป

(1.3) การเปรียบเทียบกับสังคม คือ การที่บุคคลใช้ผลการกระทำของผู้อื่นมาใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบกับผลการกระทำของตน ซึ่งผลการกระทำของผู้อื่นนำมาใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบกับตนจะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในสภาพการณ์ที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันกับตน เช่น เพื่อนร่วมชั้น หรือผู้ร่วมงาน เป็นต้น

(1.4) การเปรียบเทียบกับกลุ่ม คือ การที่บุคคลเปรียบเทียบผลการกระทำของตนฉบับกับค่าเฉลี่ยจากการกระทำของกลุ่มโดยบุคคลจะเปรียบเทียบว่าผลการกระทำของตนเองอยู่ลำดับที่เท่าไรของกลุ่ม เป็นต้น

(2) **คุณค่าของกิจกรรม** องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจก็คือ คุณค่าของกิจกรรม บุคคลจะสนใจตัดสินใจกิจกรรมที่ตนกระทำน้อย หากเขาพบว่ากิจกรรมนั้นมีคุณค่าต่อเขาน้อยหรือไม่มีคุณค่าต่อเขาเลยและบุคคลจะใช้ความพยายามในการกระทำกิจกรรมนั้นน้อยด้วย ในทางตรงกันข้ามบุคคลจะใช้ความพยายามมากในการทำกิจกรรมที่เขาพิจารณาว่าเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อเขามาก ส่วนกิจกรรมที่มีคุณค่าปานกลางจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมน้อย เพราะจะไม่กระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมมากนัก

คุณค่าของกิจกรรมนั้นอยู่ที่การตัดสินใจของเรา กิจกรรมจะมีคุณค่าถ้าเรามองเห็นคุณประโยชน์ที่เราจะได้รับ เมื่อมองคุณประโยชน์การมีคุณค่าของสิ่งนั้นก็จะเป็นไปตามมาด้วยเช่นกัน

(3) **การอนุมานสาเหตุของพฤติกรรม** การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองขึ้นอยู่กับ การรับรู้ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม บุคคลมักจะภูมิใจเมื่อตนเองประสบความสำเร็จแล้วระบุสาเหตุว่าเป็นเพราะความสามารถและความพยายาม แต่ไม่รู้สึกรังเกียจกับงานถ้าระบุสาเหตุว่าเป็นปัจจัยภายนอก เพราะคิดว่าความสำเร็จนั้น มิได้มาจากความสามารถและความพยายาม

3) การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง (Self-Reaction)

กระบวนการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง เป็นกระบวนการสุดท้ายของกลไกการกำกับตนเอง กระบวนการนี้ทำหน้าที่ 2 ประการคือ

3.1) ทำหน้าที่ตอบสนองผลการประเมินพฤติกรรมของตนเอง จากกระบวนการตัดสินใจ ถ้าบุคคลกระทำพฤติกรรมเป้าหมายได้เท่ากับหรือสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ บุคคลจะแสดงปฏิกิริยาทางบวกต่อตนเองหรือให้รางวัลกับตนเอง แต่ถ้าบุคคลกระทำพฤติกรรมต่ำกว่าเป้าหมาย เขาจะแสดงปฏิกิริยาทางลบต่อตนเองหรือการลงโทษตนเอง หรืออาจไม่แสดงปฏิกิริยาต่อตนเองก็ได้

3.2) ทำหน้าที่เป็นตัวจูงใจสำหรับการกระทำพฤติกรรมของตนเอง ถ้าบุคคลกระทำพฤติกรรมได้ตามเป้าหมายแล้วจะให้สิ่งจูงใจกับตนเอง

(1) สิ่งจูงใจตนเองจากภายนอก ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่สามารถจับต้องได้ หรืออาจเป็นการให้เวลาอิสระกับตนเอง การทำกิจกรรมที่ชอบหรือการกระทำกิจกรรมบันเทิงต่างๆ

(2) สิ่งจูงใจตนเองจากภายใน เป็นผลกรรมภายในที่บุคคลให้กับตนเอง หลังจากประเมินการกระทำพฤติกรรมของตนเองแล้ว ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

(2.1) การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองทางบวก คือ การที่บุคคลแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองทางบวกเมื่อกระทำพฤติกรรมได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น การยกย่อง ชื่นชมตนเอง เป็นต้น

(2.2) การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองทางลบ คือ การที่บุคคลแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองทางลบเมื่อทำพฤติกรรมได้ต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น การตำหนิตนเอง การวิพากษ์วิจารณ์ตนเองละเอียดใจ และการเสียใจ เป็นต้น

ดังนั้น การที่บุคคลแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองทางบวก จึงนับว่าเป็นกลไกการส่งเสริมพฤติกรรมส่วนการแสดงปฏิกิริยาทางลบต่อตนเองนั้น เลือกได้ว่าเป็นกลไกป้องกันตนเองจากการที่จะถูกสังคมหรือบุคคลภายนอกโทษ เพราะเมื่อบุคคลลงโทษตนเองนั้น สามารถเป็นการระบายสิ่งผิดพลาดที่ตนได้กระทำลงไป และจะกระทบกระเทือนต่อจิตใจน้อยกว่าที่ถูกผู้อื่นลงโทษ

ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำกับตนเอง (Bandura, 1986: 369-372) กล่าวว่า มีปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำกับตนเอง ดังนี้

1) ประโยชน์ส่วนตัว (Personal Benefits) เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมกำกับตนเองแล้ว บุคคลก็จะได้รับประโยชน์โดยตรงต่อตัวเขาเอง เขาก็จะยึดมั่นต่อการกำกับตนเอง จะทำให้กระบวนการกำกับตนเองคงอยู่ได้

2) รางวัลทางสังคม (Social Reward) การที่บุคคลมีพฤติกรรมกำกับตนเองแล้ว บุคคลในสังคมให้การยกย่องชมเชย สรรเสริญ ให้เกียรติ ให้การยอมรับหรือให้รางวัล ซึ่งการให้รางวัลทางสังคมเหล่านี้ก็จะมีส่วนช่วยให้กระบวนการกำกับตนเองของบุคคลคงอยู่ได้

3) การสนับสนุนจากตัวแบบ (Modeling Supports) บุคคลที่มีมาตรฐานในการกำกับตนเอง เช่น การพูดจาไพเราะ หากได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่คนอื่น ๆ รอบด้านล้วนแต่มีการพูดจาไพเราะด้วยกัน คนที่พูดจาไพเราะ ทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่มีส่วนช่วยเป็นตัวอย่างที่จะสนับสนุนซึ่งกันและกัน

4) ปฏิกริยาทางลบจากผู้อื่น (Negative Sanctions) บุคคลที่พัฒนามาตรฐานในการกำกับตนเองขึ้นมาแล้ว หากภายหลังให้รางวัลกับตนเองต่อพฤติกรรมที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ก็จะทำให้บุคคลในสังคมแสดงปฏิกริยาทางลบต่อตัวเขา ปฏิกริยาเหล่านี้จะส่งผลให้บุคคลย้อนกลับไปใช้มาตรฐานเดิมของเขาอีก

5) การสนับสนุนจากสภาพแวดล้อม (Contextual Supports) บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อม ซึ่งในอดีตเคยส่งเสริมให้ตนกำกับตนเองด้วยมาตรฐานระดับหนึ่ง ย่อมมีโอกาสกำกับตนเองด้วยมาตรฐานนั้นอีก บุคคลเช่นนี้มีแนวโน้มจะหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะมีอิทธิพลให้ตนต้องลดมาตรฐานลงไป

6) การลงโทษตนเอง (Self-Inflicted Punishment) จะเป็นหนทางช่วยให้บุคคลลดความไม่สบายใจจากการทำผิดมาตรฐานของตนได้ และในหลายๆ กรณีก็เป็นกรลดปฏิกริยาทางลบจากผู้อื่นได้ แทนที่จะถูกคนอื่นลงโทษเอาโดยตรง คนส่วนมากจะมีความรู้สึกว่าการลงโทษตนเองมีความไม่พอใจน้อยกว่าการถูกผู้อื่นลงโทษ และในบางกรณีการลงโทษตนเอง ก็เป็นการกระทำที่ได้รับความชมเชยจากผู้อื่น

การกำกับตนเอง เป็นกระบวนการที่ชัดเจน และจากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องจะทำให้ทราบว่า การกำกับตนเองนั้น มีประสิทธิภาพ ซึ่งหากนำการกำกับตนเองมาศึกษา ร่วมกับ บุคลิกภาพของนักเรียน ก็จะทำให้ทราบว่า การกำกับตนเองนั้น สามารถนำมาใช้ได้กับทุกบุคลิกภาพจริงหรือไม่ หรือจะใช้ได้ดีกับบุคลิกภาพใดมากที่สุด

3. ความหมายของบุคลิกภาพ

คำว่า “บุคลิกภาพ” หรือคำภาษาอังกฤษว่า “Personality” นั้น รากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า Persona แปลว่า “หน้ากาก” ซึ่งใช้ในการแสดงบทละครคลาสสิกของกรีก เพื่อจะแสดงให้เห็นบุคลิกภาพ ของตัวละครแต่ละตัว

ในปัจจุบันยังไม่มีคำจำกัดความของบุคลิกภาพที่แน่นอนตายตัว ความหมายที่ใช้เพียงแต่สะท้อนถึงชนิดของพฤติกรรมที่ผู้ต้องการศึกษาให้ความสนใจเป็นด้านๆ ไป ซึ่งนักจิตวิทยา และ นักการศึกษา ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Lewin (cited in Hall and Lindzey, 1962: 207) เชื่อว่าบุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อเขา บุคลิกภาพของบุคคลจะเป็นเช่นใด ย่อมแล้วแต่การที่บุคคลจะรับรู้และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขาอย่างไร

Roger (cited in Hall and Lindzey, 1962: 467) เชื่อว่าโครงสร้างของบุคลิกภาพเกิดจากความรูสึกของคนเรา ที่มีต่อตนเองว่าอย่างไร

Allport (cited in Pervin, 1980: 234) บุคลิกภาพ เป็นหน่วยรวมของระบบทางกายและจิตภายในตัวบุคคล ซึ่งกำหนดลักษณะการปรับตัวเป็นแบบเฉพาะของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมของเขา

Eysenck (cited in Pervin, 1980: 239) บุคลิกภาพ หมายถึง การกระทำทั้งหมดหรือแบบของพฤติกรรมทั้งหมดของอินทรีย์ ที่ได้รับมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นผลของปฏิกริยาร่วมระหว่างส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ ความคิด ลักษณะนิสัย อารมณ์ความรู้สึก และองค์ประกอบด้านร่างกาย โดยพิจารณาได้สองมิติ คือ มิติแรกเป็นด้านการแสดงตัวและเก็บตัว ซึ่งประกอบด้วยลักษณะย่อยๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมมือ-ไม่ร่วมมือ เข้าสังคม-แยกตัว เข้าใกล้-ถอยหนี กระตือรือร้น-เฉื่อยชา มิติที่สองเป็นลักษณะทางด้านอารมณ์ ได้แก่ เป็นคนเข้มแข็ง-อ่อนแอ มั่นคง-ไม่มั่นคง ลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ เช่น ความวิตกกังวล ฯลฯ

Cattell (cited in Pervin, 1980: 245) ได้เน้นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมและสังคมที่มีต่อ พฤติกรรมและบุคลิกภาพไว้ว่า สถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพมีหลายสถาบัน แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ครอบครัว โรงเรียน อาชีพ กลุ่มที่บุคคลเป็นสมาชิก ศาสนา พรรคการเมืองและชาติ

Smith, Sarason and Sarason (1982 อ้างถึงใน ทักษิณา เครือหงส์, 2540: 26) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพว่า หมายถึง การรับรู้พฤติกรรมรวมทั้งหมดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งทั้งในสิ่งที่มองเห็นได้ เช่น ลักษณะของพฤติกรรม และสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น ความคิด ความสนใจ ซึ่งจะทำให้บุคคลอื่นสามารถที่จะเข้าใจและแยกแยะความแตกต่างของบุคคลนั้นจากบุคคลอื่นได้

McConnell (1989) กล่าวว่า บุคลิกภาพมีได้หลายความหมายโดยจะแตกต่างกันตามทฤษฎีและงานวิจัยตามลักษณะเฉพาะทางจิตวิทยาที่สำคัญ

โสภา ขปิลมันน์ (2536) บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะหรือเอกลักษณ์ประจำตัวของแต่ละบุคคลซึ่งมีผลต่อบุคคลนั้นในด้านการเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับบุคคลอื่นและต่อการแสดงพฤติกรรม

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2539: 5-6) บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่างๆ ทั้งส่วนภายนอกและส่วนภายใน ส่วนภายนอก คือ ส่วนที่มองเห็นชัดเจน เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยามารยาท การแต่งตัว วิธีพูด การนั่ง การยืน ฯลฯ และส่วนภายใน คือ ส่วนที่มองเห็นได้ยาก แต่อาจทราบได้โดยการอนุมาน เช่น สติปัญญา ความถนัด ลักษณะอารมณ์ประจำตัว ความใฝ่ฝันปรารถนา ปรัชญาชีวิต ค่านิยม ความสนใจ ฯลฯ ลักษณะต่างๆ ของบุคลิกภาพไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ออกจากกันโดยเด็ดขาด ทุกๆ ลักษณะของบุคลิกภาพต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และมีผลกระทบต่อกันและกันเป็นประจักษ์ลูกโซ่ บุคลิกภาพของมนุษย์ถูกหล่อหลอมและประสมประสานด้วยพันธุกรรม วัฒนธรรม การเรียนรู้ วิธีปรับตัวของบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรมและวัตถุธรรม บุคลิกภาพของมนุษย์ไม่ว่าด้านใดๆ เป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว เปลี่ยนไปตามกาลเวลา การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและทางวัตถุธรรม บุคลิกภาพของแต่ละบุคคลมีทั้งส่วนที่เป็นลักษณะผิวเผินและส่วนที่เป็นนิสัยที่แท้จริง บางส่วนของบุคลิกภาพถูกซ่อนเร้น หรือถูกปิดบังอำพรางโดยจงใจและไม่จงใจ บุคลิกภาพของบุคคลมีทั้งส่วนร่วมซึ่งเป็นลักษณะสากลของมนุษย์ทุกชาติ ทุกภาษา และมีส่วนซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกว่า “เฉพาะตัว”

สุรางค์ โค้วตระกูล (2541: 31) ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “บุคลิกภาพ” ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยา คือ คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลแสดงออกโดยพฤติกรรมที่บุคคลนั้นมีต่อสิ่งแวดล้อมที่ตนกำลังเผชิญอยู่และพฤติกรรมนี้จะคงเส้นคงวาพอสมควร

เกซมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว และไพบูลย์ เทวรักษ์ (2542: 4) บุคลิกภาพ หมายถึง แบบแผนของร่างกายกับจิตใจที่กำหนดทิศทางของพฤติกรรมในการรับรู้และตอบสนองในเวลานั้นๆ

รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง (2543) บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะต่างๆ ของแต่ละบุคคลที่รวมกันแล้วทำให้บุคคลนั้นแตกต่างกับบุคคลอื่น ลักษณะต่างๆ เหล่านั้นได้แก่ อุปนิสัยใจคอ ความสนใจ ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ ที่บุคคลนั้นแสดงออก

จากการให้ความหมายข้างต้น รวมความโดยสรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว หรือเอกลักษณ์ประจำตัวของแต่ละบุคคล ในด้านต่างๆ ทั้งส่วนภายนอกที่มองเห็น และภายในที่มองเห็นได้ยาก รวมกันแล้วทำให้บุคคลนั้นแตกต่างกับบุคคลอื่น และเชื่อว่าบุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (พันธุกรรม) กับสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อเขา

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพ

ทฤษฎีบุคลิกภาพมีหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่พอจะจัดกลุ่มได้ตามความคล้ายคลึงกัน เช่น ทฤษฎีที่เน้นจิตไร้สำนึก เน้นโครงสร้าง หรือบางกลุ่มเน้นที่พฤติกรรม ดังที่เกซมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว ได้สรุปตามแนวความคิดของกลุ่ม ไว้ 3 กลุ่ม คือ แนวความคิดของกลุ่มจิตวิเคราะห์, กลุ่มพฤติกรรมนิยม และกลุ่มมนุษยนิยม ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (เกซมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว, 2533: 262-269)

4.1) แนวความคิดของกลุ่มจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีนี้มี Sigmund Freud เป็นผู้นำ และมีนักทฤษฎีในกลุ่มนี้ เช่น Carl Jung, Alfred Adler, Karen Horney, และ Kretchmer เป็นต้น ลักษณะสำคัญของนักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ร่วมกันคือ แนวความคิดในการกำหนดว่าจิตไร้สำนึกเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมากกว่าจิตสำนึก ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงการพัฒนา ที่สืบเนื่องมาตั้งแต่วัยเด็กระยะต้นๆ ซึ่งยังผลให้มีโครงสร้างบุคลิกภาพแบบถาวร เช่น คนที่จู้จี้เรื่องความสะอาด พิถีพิถัน เจ้าระเบียบ ดื้อ และตระหนี่ ฟรอยด์ อธิบายว่า ลักษณะต่างๆ ดังกล่าวเกิดจากการที่มารดาจู้จี้ เคียดแค้นเรื่องขับถ่ายกับบุตรตั้งแต่เล็กๆ หรือเป็นแบบของคนที่มี บุคลิกภาพชะงักงันในชั้นทวารหนัก (Anal Type) นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงพลังขัดแย้งในจิตใจ อันเป็นการขัดแย้งระหว่างโครงสร้างพลัง 3 ชนิดของบุคลิกภาพ ซึ่งประกอบด้วย Id, Ego และ Superego

Id ส่วนที่อยากกระทำในสิ่งต่างๆ ประกอบด้วยแรงขับตาม สัญชาตญาณเพศ และสัญชาตญาณรุกราน ถ้าหากไม่มีการเหนี่ยวรั้งแล้ว Id จะหาทางที่จะทำให้สมปรารถนา

อย่างไม่มีเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น การกระทำใดๆ ที่เอาแต่ใจตัวเองดังที่ปรากฏในพฤติกรรมของผู้ใหญ่ คือ ความเป็นทาสของ Id นั้นเอง

Ego ส่วนที่ได้ลงมือกระทำพฤติกรรมตามที่อยาก เป็นตัวติดต่อกับสังคมภายนอก รับภาระทำหน้าที่การงานหรือบุคคลที่รับผิดชอบสอดส่องให้พฤติกรรมเข้ารูปกับสังคม และอยู่ในทำนองที่คนอื่นเขายอมรับ

Superego ส่วนที่วางกรอบของสังคมเอาไว้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ พัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์ Ego และสังคม ตลอดจนกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่พ่อแม่กำหนด ดังนั้น Superego จึงทำหน้าที่ธรรมสำนึก (Conscience) เตือน Ego ให้รู้ว่าสิ่งนั้นผิด อย่าทำ และสอน Ego ให้ทำดี

แนวความคิดของนักจิตวิทยาากลุ่มจิตวิเคราะห์กลุ่มนี้ มองการพัฒนาบุคลิกภาพว่าเป็นการพัฒนาความรู้สึกทางเพศ (Eros) โดยยึดเอาการพัฒนาทางร่างกายว่า ในการพัฒนาทางบุคลิกภาพนั้น ส่วนที่ไวต่อความรู้สึก และไวต่อการกระตุ้น (Erogenic Zone) นั้น จะเปรียบไปตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย การตอบสนองต่อความรู้สึกนี้ ถือเป็นการพัฒนาทางบุคลิกภาพ

Robert, E. Silverman (วิชา ภาควิชา ผู้แปล, 2537: 261-272) กล่าวสรุปทฤษฎีของ Carl Jung, Alfred Adler, Karen Horney และ Kretchmer ไว้ดังนี้

1) Jung แบ่งบุคลิกภาพไว้ 2 ประเภท คือ

1.1) บุคลิกภาพที่ชอบเก็บตัว (Introversion) มีลักษณะเด่น คือ ไม่ชอบสูงส่งกับใครจะยึดความคิด และการตัดสินใจของตนเองเป็นหลัก

1.2) บุคลิกภาพที่ชอบแสดงตัว (Extraversion) มีลักษณะเด่น คือ เป็นคนเปิดเผย คุยเก่งว่าจริง ปรับตัวได้ดีในสิ่งแวดล้อมชนิดต่างๆ

Jung มีความคิดว่าบุคลิกภาพเป็นผลจากการตั้งเป้าหมายอนาคต และประสบการณ์ปัจจุบัน ทฤษฎีของ Jung กล่าวว่า ชีวิตมนุษย์เป็นการพยายามบากบั่นที่จะบรรลุเป้าหมายในอนาคต นั่นคือ ความมีเอกภาพ และบูรณภาพ (Unity and Perfection) โดยที่ระบบต่างๆ ของบุคลิกภาพสามารถทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้องและสมดุล บุคลิกภาพที่เป็นเอกภาพสามารถแก้ปัญหาและดำเนินชีวิตอย่างมีวุฒิภาวะ และปรับตัวได้

2) Adler เชื่อในอิทธิพลของสังคม ได้ชี้ให้เห็นพฤติกรรมของบุคคลจะเป็นอย่างไรนั้นย่อมถูกกำหนดโดยสังคมที่ห้อมล้อมตัวเขา เช่น เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณีวัฒนธรรม วิธีการเลี้ยงดูบุตร

Adler มองเห็นความบกพร่องทางกายและจิตใจของมนุษย์ทุกคนว่าก่อให้เกิดปมด้อย และจากความรู้สึกด้อย จะเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้คนดิ้นรนต่อสู้เพื่อสร้างข้อดีเด่น ข้อดีเด่นที่สร้างสรรค์ขั้นนี้เป็นฐานวางวิถีชีวิต ซึ่งบุคคลจะปรับให้เด่นยิ่งขึ้นจนมีสภาพเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

Adler เชื่อว่าความรู้สึกนี้เป็นเรื่องธรรมดาสำหรับเด็ก เพราะว่าเด็กจะต้องพึ่งผู้ใหญ่ และไม่มีทางที่จะเท่าเทียมผู้ใหญ่ได้ด้วยประการทั้งปวง เด็กจึงต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้เทียมผู้ใหญ่ ซึ่ง Adler อธิบายว่าเป็นการดิ้นรนเพื่อให้ตนมีอำนาจจะได้พ้นจากการตกต่ำ ถ้าการดิ้นรนต่อสู้นั้นบุคคลพบอุปสรรคซึ่งทำให้เกิดความกังวลใจ ความรู้สึกด้อยที่มีอยู่เป็นธรรมดานั้นก็จะกลายเป็นปัญหาขึ้นมา บุคคลที่ปรับตัวได้ดีจะดิ้นรนต่อสู้เพื่อไปสู่เป้าหมายที่บรรลุถึงได้ และสามารถพ้นจากความตกต่ำไปสู่ภาวะอันประเสริฐยิ่ง แต่บุคคลที่ปรับตัวไม่ได้จะพัฒนาปมเชื่องชอบแสดงอำนาจความก้าวร้าวเพื่อปิดบังข้อบกพร่องของตน

3) Horney เน้นถึงความขัดแย้งในจิตใจอันเนื่องมาจากสังคม หรือสิ่งแวดล้อม เมื่อบุคคลมีความขัดแย้งในจิตใจ มีผลทำให้บุคคลเกิดความกังวล (Basic Anxiety) Horney ย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก อาทิเช่น พ่อแม่ที่ไม่รู้จักเลี้ยงดูลูก ใช้วิธีการแบบไม่คงเส้นคงวาในการอบรมลูก หรือไม่ให้ความอบอุ่นใจ ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของเด็ก หรือพ่อแม่ที่ปกป้องลูกทุกฝีก้าว ยกยอเกินไป ไม่สอนลูกให้รู้จักรับผิดชอบ เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้เด็กรู้สึกหวั่นไหว ไม่มั่นคงและก่อให้เกิดความหวาดกังวล วิธีการที่เด็กใช้เพื่อลดความกังวลจะเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ Horney ใช้คำว่าความต้องการแบบโรคประสาท (Neurotic Need) ซึ่งเป็นพฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ทุกคนใช้เพื่อช่วยในการปรับตัวต่อความกังวลนั้นๆ อาทิเช่น เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบพ่อแม่ใช้อำนาจบังคับโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าพ่อแม่ไม่รัก มักมีอาการหวาดกังวลและมีความรู้สึกไม่มั่นคงทางจิตใจ เด็กอาจใช้วิธีการยอมจำนนต่ออำนาจเพื่อแลกความรักจากพ่อแม่ พฤติกรรมแบบยอมจำนน อาจกลายเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของเขา พฤติกรรมโรคประสาทอื่นๆ เช่น ต้องการอำนาจ ต้องการความสัมฤทธิ์ผลส่วนตัว ต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ต้องการความเรียบร้อยไม่มีที่ติ Horney กล่าวย่ำว่าความต้องการแบบโรคประสาทนี้ถ้าได้รับการตอบสนองไม่ถูกต้องแล้ว อาจทำให้บุคคลเป็นโรคประสาทได้

4) Kretchmer ได้แบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 4 ประเภท คือ

4.1) พวกที่ร่างกายผอมสูง ตัวยาว แขนยาว ความสูงของร่างกาย ไม่สมดุลง กับน้ำหนัก (Asthenic Type) มีแนวโน้มไปในทางเก็บตัว

4.2) พวกที่มีรูปร่างอ้วนเตี้ย คอใหญ่ กระเพาะอาหารโต (Pyknic Type) มักมีบุคลิกภาพต่างๆ ไป เป็นแบบแสดงตัว

4.3) พวกที่มีร่างกายแข็งแรงมาก กล้ามเนื้อเตี้ยโตมาก และส่วนต่างๆ ของร่างกายเจริญทุกส่วน (Athletic Type) มีลักษณะไปในทางก้าวร้าว (จำรอง เงินดี, 2529 อ้างถึงใน ธัญธร ตั้งชีวินศิริกุล, 2539: 17)

4.2) แนวความคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีนี้มองธรรมชาติของมนุษย์ว่า

(1) พฤติกรรมของมนุษย์นั้น สามารถเรียนรู้ได้โดยการสร้างความสัมพันธ์กันขึ้นมา

(2) พฤติกรรมพื้นฐานของมนุษย์ที่แสดงออกนั้น มักมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาความพึงพอใจ และหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด

(3) สภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ เช่น Pavlov, Watson, Skinner, Dollard และ Miller เป็นต้น

(1) Pavlov ศึกษาเรื่อง Classical Conditioning อธิบายว่า ตัวกระตุ้นนั้นสามารถกระตุ้นการตอบสนองได้ เพราะมีการเชื่อมโยงที่เกิดจากการตอบสนอง อย่างเดียวกันหรือเหมือนกัน ถ้าให้ตัวกระตุ้นที่มีเงื่อนไขควบคู่กับตัวกระตุ้นที่ไม่มีเงื่อนไขในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ตัวกระตุ้นที่มีเงื่อนไขจะแสดงผลเหมือนกับตัวกระตุ้นที่ไม่มีเงื่อนไข การวางเงื่อนไขจะเกิดผลดีต่อเมื่อระยะเวลาที่ให้ต้องอยู่ในจังหวะที่เหมาะสม สรุปว่าพฤติกรรมที่ผิดปกตินั้น เป็นผลมาจากการตอบสนองต่อตัวกระตุ้นที่มีเงื่อนไขไม่เหมาะสม และการเกิดการเรียนรู้มีผลต่อบุคลิกภาพ ผู้ใดมีการเรียนรู้อย่างไรมา ก็จะไปผูกฝังเป็นบุคลิกภาพนั้น (Pervin, 1980: 284-285)

(2) Watson สนใจศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กทารก เนื่องจากเชื่อว่าการได้เรียนรู้ของมนุษย์ในระยะเริ่มต้นของชีวิต โดยเฉพาะช่วง 2 ปีแรกของชีวิต จะแสดงถึงความก้าวหน้าและสามารถรู้ต่อไปว่าเขาจะเป็นอย่างไร และให้ความเห็นว่า ในบรรดาการตอบสนองทางอารมณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้จะแสดงออกมาทางพฤติกรรมจนเป็นนิสัย หรือความเคยชิน และวางเป็นรูปแบบของบุคลิกภาพ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล (Pervin, 1980: 287-289)

(3) Skinner ศึกษาเรื่อง Operant Conditioning ซึ่งให้ความสนใจการตอบสนองต่อตัวกระตุ้นที่ไม่สามารถเชื่อมโยงกับตัวกระตุ้นที่รู้จักคุ้นเคยได้ แต่ถือเป็นการเรียนรู้เพราะเป็นสิ่งที่ตามมาด้วยตัวเสริมแรง นั่นคือเมื่อมีการแสดงออกของพฤติกรรม แล้วได้รับการเสริมแรง

หรือรางวัล พฤติกรรมนั้นจะยังคงอยู่และพัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบของนิสัย หรือบุคลิกภาพ แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับการเสริมแรง การตอบสนองก็จะสิ้นสุดและพฤติกรรมนั้นจะค่อยๆ ลดลงและหายไปในที่สุด ดังนั้น การปรับพฤติกรรมจึงต้องเลือกพฤติกรรมเป้าหมาย และให้การเสริมแรงทางด้านบวกเมื่อแสดงพฤติกรรมเป้าหมายนั้น แต่จะลงโทษเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ เมื่อทำไประยะหนึ่ง ก็จะทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมเป้าหมายขึ้น (Pervin, 1980: 293-297)

(4) Dollard และ Miller เป็นผู้ที่กำหนดว่า แนวความคิดของการเสริมแรงนั้นสามารถนำมาอธิบายการเกิดของบุคลิกภาพได้ว่า การเกิดของบุคลิกภาพประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ

(4.1) แรงขับ (Drive) การที่บุคคลจะมีพฤติกรรม บุคคลจะต้องมีแรงขับทางร่างกาย หรือแรงขับทางจิตใจ ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความกระสับกระส่าย

(4.2) สิ่งชี้แนะ (Cue) ก่อนที่บุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าใด ลักษณะสำคัญของสิ่งเร้า เช่น ขนาด สี กลิ่น จะเป็นสิ่งชี้แนะว่าบุคคลควรจะตอบสนองอย่างไร ทั้งนี้โดยอาศัยประสบการณ์เดิมที่ได้รับการเสริมแรงมา

(4.3) การตอบสนอง (Response) การตอบสนองอาจจะเป็นการตอบสนองภายใน (r) หรือการตอบสนองภายนอก (R) Dollard และ Miller เห็นว่าการตอบสนองภายในนำไปสู่การตอบสนองภายนอก ($r \longrightarrow R$) การตอบสนองภายในนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิต จึงเรียกว่า กระบวนการทางจิต (Mental Process)

(4.4) การเสริมแรง (Reinforcement) การได้รับการเสริมแรง คือ การลดภาวะความเครียด (Drive-Reduction) ให้อยู่ในภาวะสมดุลทำให้บุคคลเกิดความสุข

4.3) แนวความคิดของกลุ่มมนุษยนิยม เป็นกลุ่มของนักจิตวิทยาที่เชื่อเกี่ยวกับการรวมกันของร่างกายและจิตใจ ซึ่งเห็นว่าการที่จะเข้าใจบุคลิกภาพนั้น เป็นการเข้าใจส่วนรวมไม่สามารถแยกส่วนได้ และเน้นมากที่สุด คือ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ (Potential) ที่สามารถพัฒนาได้ ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (อบรม สนิทบาล, 2520 อ้างถึงใน ศิริรัตน์ ศรีสอาด, 2542: 22) กลุ่มแนวความคิดเชิงมนุษยนิยมนั้นมีความชื่นชมในธรรมชาติของมนุษย์ว่า มนุษย์มีธรรมชาติที่ดี ได้แก่ ความต้องการในที่จะพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น (Self - Actualization) แนวความคิดนี้ แสดงออกได้ชัดเจนใน 2 แนวความคิดด้วยกันคือ

(1) Rogers แบ่งบุคลิกภาพเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นศูนย์รวมของประสบการณ์ทุกชนิด (The organism) ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคล และส่วนที่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยจะรวมตัวผสม

ผลงาน และส่วนที่รวมความรู้สึกนึกคิดของเราทั้งหมดเข้าด้วยกัน (Self) (อบรม สนิทपाल, 2520 อ้างถึงใน ศิริรัตน์ ศรีสอาด, 2542: 22) ทฤษฎีของ Rogers เน้นการกระทำและการปรับตัวของบุคคลในสภาพการณ์ต่างๆ สอดคล้องกับการพิจารณาตนเอง และการพิจารณาสิ่งแวดล้อมตามประสบการณ์ของตน การรับรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างจากคนอื่นซึ่งการรับรู้สิ่งต่างๆ จะมีอิทธิพลต่อการทำงานของเขาดังนั้น การพยายามที่จะเข้าใจบุคคลต้องพยายามเข้าใจในสิ่งที่เขารับรู้ และ Rogers มีความคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพว่าส่วนที่สำคัญ คือ ความคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง (จุฑา บุรีภักดี, 2533)

แนวความคิดของ Rogers ในแนวความคิดของจิตวิทยา ความสำคัญของอัตตา (Self) ในการกำหนดการรับรู้การกระทำ เป็นเรื่องที่ได้กล่าวขานกันมานาน เช่น มีการกล่าวว่า Ego ก็คือ Self หรือมีการพูดถึงการเกิดของ Self ในเรื่องว่าเป็นผลจากประสบการณ์หรือสนามแห่งประสบการณ์ (Phenomenal Field) ในที่นี้จะกล่าวอ้างแนวความคิดของโรเจอร์ซึ่งพูดในเรื่องของมนุษย์ ดังนี้ว่า มนุษย์มีลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) มนุษย์มีศักดิ์ศรีและมีเกียรติยศ
- (2) มนุษย์มีการรับรู้ในลักษณะเป็นอัตนัย และมีโลกส่วนตัวของตนเอง
- (3) มนุษย์มีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเอง
- (4) มนุษย์สามารถที่จะเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจ
- (5) มนุษย์สามารถที่จะแก้ปัญหาโดยใช้จิตสำนึก

(2) Maslow เชื่อว่ามนุษย์มีแรงผลักดันโดยธรรมชาติที่จะแสวงหาความดีงาม และในการตอบสนองความต้องการนั้น ต้องเริ่มตอบสนองจากความต้องการพื้นฐานก่อน ถ้าความต้องการขั้นต่ำยังไม่ได้การตอบสนองความต้องการที่สูงขึ้นจะไม่เกิดขึ้น (อบรม สนิทपाल, 2520 อ้างถึงใน ศิริรัตน์ ศรีสอาด, 2542: 22)

แนวความคิดของ Maslow แนวความคิดนี้มีลักษณะที่สำคัญ คือ

- (2.1) การที่แรงขับทางกายมีความต่อเนื่องกับแรงขับทางใจ
- (2.2) ถ้าแรงขับใด หรือในระดับใด ไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม (Optimum) บุคลิกภาพของบุคคลจะไม่มีพัฒนาได้ต่อไป
- (2.3) แรงขับที่สำคัญที่สุด คือ Self - Actualization

การพัฒนาบุคลิกภาพของคนเราในแนวความคิดนี้ คือ การให้เกียรติ และการยอมรับมนุษย์และความแตกต่างระหว่างมนุษย์

นอกเหนือจากแนวคิดหลักที่กล่าวมาแล้ว ยังมีแนวความคิดอื่นๆ อีก แนวความคิดอื่นที่มีการค้นคว้าวิจัยกันมาก คือ แนวความคิดในเรื่องของลักษณะนิสัย (Trait) ของ Allport , Guilford และการใช้วิธีการทางสถิติของ Cattell ในการพยายามที่จะใช้แบบทดสอบและการวัดมาทำการวิเคราะห์โครงสร้างของบุคลิกภาพ รวมทั้งแนวความคิดในการแบ่งคนออกเป็นประเภท เช่น แนวคิดของ Eysenck ในเรื่องของการเก็บตัว และการเปิดเผยตัว

แนวความคิดในเรื่องของลักษณะนิสัย ของ Allport, Guilford และCattell นำเสนอไว้ดังนี้

(1) Allport ซึ่งแบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

(1.1) ลักษณะสามัญ (Common Trait) เป็นลักษณะที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ในคนทุกคน เช่น ในเรื่องค่านิยมทางสังคม ศาสนา การเมือง และเศรษฐกิจ

(1.2) ลักษณะเฉพาะบุคคล (Personal Disposition) ได้แก่ ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ และทำให้เรามีบุคลิกภาพต่างกัน ซึ่ง Allport แบ่งเป็นส่วนย่อยๆ 3 ส่วน

(ก) ลักษณะเด่นของบุคคล (Cardinal Traits)

(ข) ลักษณะร่วมที่หลายคนมีส่วนร่วมด้วยกัน

(Central Traits)

(ค) ทักษะคติของบุคคลที่มีในการได้ตอบสนองสภาพการณ์ต่างๆ กัน โดยไม่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองที่มีมาในอดีต (Secondary Traits)

(2) Guilford แบ่งลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลตามคุณลักษณะได้ 7 ลักษณะคือ

(2.1) ด้านความสนใจ (Interests) เป็นความปรารถนาของบุคคลต่อกิจกรรมต่างๆ

(2.2) ด้านความต้องการ (Needs) เป็นความปรารถนาที่อยู่ตลอดชีวิตของมนุษย์

(2.3) ด้านทัศนคติ (Attitudes) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีบุคคลหรือสิ่งของ หรือความเห็น

(2.4) ด้านความถนัดตามธรรมชาติ (Aptitudes) เป็นความสามารถของบุคคล ในการปฏิบัติงาน

- (2.5) ด้านสภาพทางอารมณ์ (Temperament) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่แสดงออก
- (2.6) ด้านสรีรวิทยา (Physiology) เป็นเรื่องของการทำงานที่เป็นระบบของอวัยวะต่างๆ
- (2.7) ด้านรูปร่างภายนอก (Morphology) เป็นโครงสร้าง หรือรูปร่างของร่างกาย

(3) Cattell ได้เสนอหลักว่าคุณคนมีลักษณะต่างๆ กัน จะมีลักษณะเข้มข้นมากถึงเข้มข้นน้อย และมีลักษณะแต่ละอย่าง มากลดหลั่นกันตามลำดับ เช่น คนใจคอหนักแน่น-คนใจคออ่อนไหวง่าย คนอารมณ์มั่นคง-คนอารมณ์อ่อนไหวง่าย (จุฬา บุรีรักษ์ดี, 2533) Cattell เน้นว่าองค์ประกอบพื้นฐานบุคลิกลักษณะ เรียกว่าลักษณะ หรืออุปนิสัย โดยบุคคลแต่ละคนจะมีอุปนิสัยหรือสามัญลักษณะ (Common Trait) ด้วยกันทั้งนั้น อย่างน้อยที่สุดก็มีประสบการณ์ทางสังคมเดียวกันกับมีอุปนิสัยที่เป็นเอกลักษณ์หรือวิสามัญลักษณะ (Unique Trait หรือ Individual Trait) ซึ่งหมายถึง อุปนิสัยที่มีอยู่เฉพาะบุคคล ไม่พบในบุคคลอื่นในรูปแบบเดียวกัน และ Cattell ได้แบ่งอุปนิสัยที่เป็นเอกลักษณ์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นแบบเฉพาะตัวที่เกิดจากการรวมส่วนประกอบที่ต่างกันออกไปของอุปนิสัยกับลักษณะที่เป็นแบบเฉพาะตัว ที่แต่ละคนมีแตกต่างกันไป นอกจากนี้ Cattell ยังแบ่งลักษณะ หรืออุปนิสัยออกเป็น 2 ชนิด คือ

(3.1) อุปนิสัยพื้นผิว คือ อุปนิสัยที่เห็นได้หรือเปิดเผย

(3.2) อุปนิสัยต้นตอ คือ อุปนิสัยที่มองไม่เห็น เป็นตัวกำหนดการแสดงออกของพฤติกรรม หรือเป็นตัวกำหนดการแสดงออกของอุปนิสัยที่เกี่ยวกับแรงขับ อุปนิสัยที่เกี่ยวกับความสามารถ และอุปนิสัยทางอารมณ์

Cattell ได้ให้ความคิดเห็นว่า อุปนิสัยต่างๆ เป็นผลของสิ่งแวดล้อมต่างๆ กับพันธุกรรม โดยมีหน้าที่แตกต่างกันไป และอุปนิสัยก็คือ การแสดงออกของพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ (Pervin, 1980: 245-249)

แนวความคิดการแบ่งคนออกเป็นประเภท (Typology) ของ Eysenck (เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว และไพบูลย์ เทวรักษ์, 2542: 10-12) นำเสนอดังต่อไปนี้

ความคิดเรื่องการแบ่งประเภท (Typology) ของมนุษย์เกิดขึ้นจากกลุ่มนักคิด Kretchmer, Jung, Adler และ Freud ความเห็นหลักที่สำคัญของ Eysenck คือ บุคลิกลักษณะเป็นการผสมผสานกันระหว่าง 3 Factors คือ

- (1) Extraversion versus Introversion (E)
- (2) Neuroticism versus Emotional Stability (N)
- (3) Psychoticism versus Impulse Control (P)

ทั้ง 3 Factors นี้ Eysenck เรียกว่า "Superfactors" ลักษณะรายละเอียดของแต่ละ Factor มีดังต่อไปนี้

- (1) Extraversion แยกออกมามีดังนี้คือ
 - (1.1) ความสามารถทางสังคม (Sociable)
 - (1.2) ความสดชื่นมีชีวิตชีวา (Lively)
 - (1.3) ความขยันขันแข็ง (Active)
 - (1.4) การกล้าแสดงออก (Assertive)
 - (1.5) การแสวงหาความตื่นเต้น (Sensation Seeking)
 - (1.6) ความระมัดระวัง (Care Free)
 - (1.7) ความเด่น (Dominate)
 - (1.8) ความกล้าเผชิญภัย (Venturesome)
- (2) Neuroticism แยกออกมามีดังนี้คือ
 - (2.1) วิตกกังวล (Anxious)
 - (2.2) เศร้าซึม (Depressed)
 - (2.3) ความรู้สึกผิด (Guilt)
 - (2.4) ต่ำคุณค่าตนเอง (Low Self-Esteem)
 - (2.5) เครียด (Tense)
 - (2.6) ขาดเหตุผล (Irrational)
 - (2.7) อาย (Shy)
 - (2.8) อารมณ์เสียว (Moody)
- (3) Psychoticism แยกออกมามีดังนี้คือ
 - (3.1) ก้าวร้าว (Aggressive)
 - (3.2) เยือกเย็น (Cold)
 - (3.3) ยึดตัวเองเป็นหลัก (Ego Centric)
 - (3.4) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร (Impersonal)
 - (3.5) ทำตามใจตนเอง (Impulse)
 - (3.6) ต่อต้านสังคม (Antisocial)

(3.7) สร้างสรรค์ (Creative)

(3.8) ใจแข็ง (Tough-Minded)

การศึกษาวิจัยของ Eysenck นั้น เน้นที่ Extraversion และ Neuroticism การค้นพบที่สำคัญคือ พวก Extraverts (เปิดเผยตัว) มีการตื่นตัวของบริเวณ Cortical ต่ำกว่าพวก Introverts (เก็บตัว) และด้วยเหตุที่มีการตื่นตัวต่ำกว่า Eysenck ให้ความเห็นว่าพวก Extraverts จึงแสวงหาการตื่นตัวมากกว่าพวก Introverts ทำให้พวก Introverts หลีกหนีจากความแตกต่าง

ความคิดและงานวิจัยของ Eysenck จัดได้ว่าเป็น Typologist คือผู้ที่เชื่อว่าเราสามารถแบ่งคนออกเป็นประเภท (Type) ส่วนคำศัพท์ที่เอามาใช้อธิบายประเภทบุคคลนั้น Eysenck นำมาจาก Carl Jung (เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว และ ไพบูลย์ เทวรักษ์, 2542: 12) แบบบุคลิกภาพของ Jung ซึ่งได้กล่าวถึงบุคลิกภาพไว้ว่า ทัศนคติโดยทั่วไป ของคนเรามีอยู่ 2 อย่างคือ หันเข้าหาตนเอง (Introvert) และหันออกจากตนเอง (Extravert) พวกหันเข้าหาตนเองได้แก่ บุคคลที่สนใจเรื่องภายในของตนและอยู่ในจิตไร้สำนึก ส่วนพวกหันออกจากตนเองได้แก่ บุคคลที่สนใจโลกภายนอก (Calvin:88 อ้างถึงใน วงพักตร์ ภูพันธ์ศรี, 2522:67)

มีนักจิตวิทยาซึ่งสนใจทฤษฎีของ Jung กันมาก จึงได้สร้างแบบทดสอบขึ้นหลายชนิดเพื่อวัดลักษณะเก็บตัวและแสดงตัว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบุคคลที่มีบุคลิกภาพผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแสดงตัว โดยใช้แบบทดสอบ MPI แบ่งบุคลิกภาพของนักเรียนเพื่อดูว่า เมื่อบุคลิกภาพทั้ง 2 แบบ ที่ได้รับการฝึกการกำกับตนเองแล้ว กลุ่มใดจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยสูงกว่ากัน

5. แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI (The Maudsley Personality Inventory)

แบบทดสอบ MPI ถูกพัฒนาขึ้นจากทฤษฎีของ Jung ในปี 1958 ซึ่งแบ่งบุคลิกภาพเป็นแบบแสดงตัว (Extravert) และแบบเก็บตัว (Introvert) จึงมีการสร้างแบบทดสอบขึ้นเพื่อวัดบุคลิกภาพดังกล่าว แต่ยังมีขาดวิธีสร้างและวิธีวิเคราะห์อย่างถูกต้อง ต่อมา Guildford ได้สร้างแบบทดสอบ โดยใช้วิธีการทางสถิติเข้ามาช่วย แต่แบบทดสอบแต่ละสเกลยังไม่เป็นอิสระจากกัน ซึ่ง Eysenck นักทฤษฎีบุคลิกภาพอีกคนหนึ่ง กล่าวว่าแบบทดสอบแต่ละสเกลต้องเป็นอิสระต่อกัน จึงสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดบุคลิกภาพพื้นฐานขึ้นเพื่อใช้วัดลักษณะบุคลิกภาพพื้นฐานตามทฤษฎีของ Eysenck โดยเรียกชื่อว่า The Maudsley Personality Inventory (MPI) ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบ Objective Test โดยมีลักษณะดังนี้ (Eysenck, 1970 อ้างถึงใน ศิริรัตน์ ศรีสอาด, 2542: 31)

1) จำนวนคำถามน้อย

2) ใช้วัดบุคลิกภาพด้านพื้นฐานทางอารมณ์ และการแสดงออกโดยไม่เกี่ยวข้องกับระดับสติปัญญา

3) สะดวกต่อการนำไปใช้ เนื่องจากมีคำอธิบายที่ชัดเจน มีเกณฑ์การให้คะแนน การแปลผล ที่ชัดเจนไม่ยุ่งยาก

4) ใช้เวลาน้อย

5) มีค่าความเที่ยงสูง

6) แต่ละสเกลมีอิสระต่อกัน

7) ไม่มีความแตกต่างในเรื่อง เพศ ภาษา วัฒนธรรม และสติปัญญา เมื่อนำไปใช้

8) มีค่าสหสัมพันธ์สูงกว่าแบบทดสอบมาตรฐานอื่นที่วัดในลักษณะเดียวกัน

แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI สามารถนำไปใช้ทดสอบ วิจัย และใช้ทางคลินิกได้อย่างกว้างขวาง (Eysenck อ้างถึงใน ธัญธร ตั้งชิวศิริกุล, 2539: 39) คือ

1) ใช้ในทางแนะแนวการศึกษา และการให้คำปรึกษา

2) ใช้ในการวินิจฉัยทางคลินิก

3) ใช้ในการวิจัย

4) ใช้ในการวิจัยตลาด

5) ใช้ในการคัดเลือก และปรึกษาเลือกอาชีพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ The Maudsley Personality Inventory (MPI) ฉบับภาษาไทย แปลและเรียบเรียงโดยเกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว และ Harry Gardiner เมื่อ พ.ศ.2510 แบบทดสอบ MPI ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 48 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็นคำถามที่ประเมินบุคลิกภาพ 2 แบบ คือ Extraversion-Introversion (E) และ Neuroticism-Stability (N) อย่างละ 24 ข้อ อาจใช้ทดสอบได้ทั้งรายบุคคล และทดสอบหมู่ ไม่มีการจำกัดเวลาในการทดสอบ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบเฉพาะที่ใช้วัดบุคลิกภาพด้านแสดงตัวและเก็บตัว (Extraversion-Introversion Scale) มาใช้เพียงด้านเดียว เท่านั้น รวมข้อคำถามที่ใช้ 24 ข้อ

ค่าความตรง (Validity) ค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบ MPI มีดังนี้

ค่าความตรง (Validity)

Bendig (1960 อ้างถึงใน วณิช สุธาร์ตน์, 2518: 77) ได้ค่าความตรงของแบบทดสอบ โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) พบว่าค่า Factor Loading ของสเกลวัดบุคลิกภาพด้านเก็บตัว - แสดงตัว มีค่าความตรงระหว่าง .64 - .78

Cattell (1954 อ้างถึงใน อุไร สิงห์โต, 2522: 22) ได้หาค่าความตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) โดยการนำไปหาความสัมพันธ์กับแบบทดสอบชนิดอื่น ปรากฏผล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างแบบทดสอบ MPI (Introversion-Extraversion Scale) กับแบบทดสอบชนิดอื่น

Scale	Sample Size	Extraversion Scale
Heron, Introversion	134	.80
Cattell, CPF, Form A	134	.65
Cattell, CPF, Form A	134	.67

**p<.01

ค่าความเที่ยง (Reliability)

Bartholomew and Marley (1959 อ้างถึงใน อุไร สิงห์โต, 2522: 23) หาค่าความเที่ยงด้วยวิธีทดสอบซ้ำ (Test – Retest) พบว่า ค่าความเที่ยงมีค่ามากกว่า .70

Knowles (1959 อ้างถึงใน อุไร สิงห์โต, 2522: 23) หาค่าความเที่ยงด้วยวิธีทดสอบซ้ำ เช่นเดียวกัน ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .77

Bendig (1959 อ้างถึงใน วณิช สุธาร์ตน์, 2518: 78) หาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ MPI โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนต่างๆ กัน พบว่าในสเกลวัดบุคลิกภาพด้านเก็บตัว – แสดงตัว ถ้าใช้วิธี Kuder – Richardson Reliability หรือวิธีแบ่งครึ่งข้อทดสอบ (Split – Half Reliability) ได้ค่าความเที่ยงอยู่ในระหว่าง .75 - .85

วณิช สุธาร์ตน์ (2518: 78) หาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ MPI ด้วยวิธีแบ่งครึ่งข้อทดสอบ (Split – Half Reliability) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .815

อุไร สิงห์โต (2522: 23) ได้หาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ MPI โดยวิธีแบ่งครึ่งข้อทดสอบ (Split – Half Reliability) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .85

ศิริรัตน์ ศรีสอาด (2542: 44) ที่หาค่าความเที่ยงโดยวิธี Kuder – Richardson Reliability ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .74

6. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญที่ครูผู้สอนในวิชาต่างๆ ใช้ในการตัดสินหรือพิจารณาตัดสินผลการเรียนของนักเรียน ดังที่มีผู้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ดังนี้

Eysenck and Meil (1972: 28) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่งซึ่งอาจมาจากการทำงานที่ต้องอาศัยความสามารถทางร่างกายหรือสมอง

Spence and Helmrith (1983: 12) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการกระทำกิจกรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งจะสามารถประเมินได้จากผลการปฏิบัติของเขา โดยอาศัยเกณฑ์จากภายนอกหรือภายในเพื่อใช้ในการแข่งขันกับคนอื่น หรือใช้เป็นมาตรฐานในการประเมินความเป็นเลิศ

ไพศาล หวังพานิช (2525: 76) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรมหรือจากการสอน

จากความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จ ที่เกิดจากการเรียนการสอน ความพยายามทางร่างกายและสมอง เป็นความสามารถของแต่ละบุคคล ที่วัดได้จากการทดสอบด้วยวิธีต่างๆ

สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย นั้น สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2544: 55) กล่าวว่า “ผลสัมฤทธิ์การเรียนภาษาไทยเป็นผลสำเร็จของการเรียนภาษาไทยของผู้เรียนและการสอนของ ครูผู้สอน เช่น ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ ผู้เรียนแต่ละคนจะประสบความสำเร็จในการอ่านจับใจความไม่เท่ากันแม้จะเรียนอยู่ในระดับชั้นเดียวกันและมีสภาพแวดล้อมในการเรียนที่คล้ายกัน ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของผู้เรียนขึ้นอยู่กับความสามารถทางสมอง ความสนใจ และประสบการณ์ทางภาษาของผู้เรียน การรู้ผลสัมฤทธิ์การเรียนแต่ละทักษะจะช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนนำผลไปใช้พัฒนาการสอนและการเรียนให้ดียิ่งขึ้น”

7. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเรื่องที่ผู้สอน นักวิชาการศึกษา และนักจิตวิทยาให้ความสนใจมาโดยตลอด ทั้งนี้โดยพยายามศึกษาว่าองค์ประกอบใดบ้างที่มีส่วนสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน อันจะเป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถ และศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด (ทศพล สังขิตตนะ, 2533: 9)

จากการศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Prescott, 1961: 14-16) ดังนี้

- 1) องค์ประกอบทางร่างกาย (Physical Factors) ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของ ร่างกาย สุขภาพทางร่างกาย ข้อบกพร่องทางร่างกาย และลักษณะท่าทาง
- 2) องค์ประกอบด้านความรัก (Love Factor) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดา-มารดา ความสัมพันธ์ของบิดา-มารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างบุตร และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว
- 3) องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและการถ่ายทอดทางสังคม (Cultural and Socialization Factor) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมเลี้ยงดู และฐานะทางเศรษฐกิจทางบ้าน เป็นต้น
- 4) องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนวัยเดียวกัน (Peer Group Factor) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนในวัยเดียวกัน ทั้งที่บ้าน และทางโรงเรียน
- 5) องค์ประกอบทางการพัฒนาตนเอง (Self - Development Factor) ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ ทักษะคตินักเรียนต่อการเรียน
- 6) องค์ประกอบด้านการปรับตัว (Self-Adjustment Factor) ได้แก่ การปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์ เป็นต้น

Klausmeir (1961: 29) กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ได้แก่ คุณลักษณะของผู้เรียน คุณลักษณะของครูผู้สอน คุณลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรมระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน คุณลักษณะกับกลุ่ม และแรงผลักดันภายนอก และได้สรุปว่าคุณลักษณะของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดในการอธิบายถึงประสิทธิผลทางการเรียน

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางสติปัญญา หรือความสามารถเพียงอย่างเดียว ยังอาศัยองค์ประกอบของลักษณะบุคลิกภาพ และองค์ประกอบภายนอกอื่นๆ ด้วย

การเรียนวิชาภาษาไทย ถือเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างหนึ่ง เหมือนกับวิชาอื่นๆ เพราะฉะนั้นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คงจะอาศัยองค์ประกอบทาง ลักษณะบุคลิกภาพ ลักษณะครูผู้สอน และการจัดกิจกรรม

สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรชัย (2523: 37, 202-203) ได้กล่าวถึงลักษณะ ของครูภาษาไทยที่ดี มีคุณภาพ สรุปได้ดังนี้

- 1) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้ที่มีความรู้ภาษาไทยดี
- 2) ครูภาษาไทยควรมีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการในสาขาวิชาอื่น ตลอดจนความรู้รอบตัวอย่างกว้างขวาง
- 3) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ เช่น สามารถร้องเพลงหรือฟ้อนรำได้
- 4) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้หมั่นปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ
- 5) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาได้ดี
- 6) ครูภาษาไทยต้องเป็นผู้มีความรัก ความพอใจและศรัทธาในอาชีพครู
- 7) ครูภาษาไทยควรมีวิธีการสอนที่ดี
- 8) ครูภาษาไทยควรเข้าใจหลักจิตวิทยา เข้าใจลักษณะธรรมชาติ และความต้องการของเด็กวัยรุ่น
- 9) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้รู้แหล่งวิทยาการที่ดีทั้งที่เป็นบุคคล และที่เป็นเอกสาร
- 10) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้ที่มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสมีอารมณ์ดี
- 11) ครูภาษาไทยควรเป็นคนที่มีความขยันขันแข็ง มานะอดทน ขยันในการเตรียมการสอน
- 12) ครูภาษาไทยควรเป็นคนที่จิตใจกว้างขวางเป็นนักประชาธิปไตย มีเหตุผล ยอมฟังความคิดเห็นของนักเรียน
- 13) ครูภาษาไทยควรมีความสามารถในการแสดงหรือร่วมแสดงการเล่นต่างๆ ได้
- 14) ครูภาษาไทยที่ดีต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสดงออก ซึ่งความคิดและอารมณ์ โดยเฉพาะในการสอนวิชาวรรณคดีไทย
- 15) ครูภาษาไทยควรเป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 16) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะดี แต่งกายสะอาดเรียบร้อย
- 17) ครูภาษาไทยควรเป็นคนที่มีความเป็นตัวของตัวเอง เคารพหลักการ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 18) ครูภาษาไทยควรหมั่นประชุมกัน เพื่อช่วยกันปรับปรุงการสอนให้มี

ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

- 19) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถเข้ากับผู้อื่นได้
- 20) ครูภาษาไทยควรเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าหาญเด็ดเดี่ยว ไม่ย่อท้อต่องานหนัก และการดูหมิ่นจากบุคคลอื่น

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยที่มีประสิทธิภาพ ให้คำนึงถึงหลักสำคัญๆ สรุปได้ดังนี้

- 1) ความคิดริเริ่มที่จะจัดกิจกรรมหรือการคิดตั้งชุมนุม ควรมาจากตัวนักเรียน ครูเป็นเพียงผู้แนะหรือชี้แนวทาง
- 2) โรงเรียนควรจะได้สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกให้นักเรียนที่ถนัด หรือมีความสนใจทางภาษาไทยได้มีส่วนร่วมมากที่สุด
- 3) การร่วมกิจกรรมภาษาไทยควรเป็นไปโดยความสมัครใจไม่มีการบังคับ
- 4) โรงเรียนควรให้การสนับสนุนด้วยการจัดอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความเหมาะสม เพื่อจะได้ดำเนินกิจกรรมไปด้วยดี
- 5) อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวางแผนกับนักเรียน เพื่อจะได้กิจกรรมทางภาษาที่มีประโยชน์ และสนองความต้องการของนักเรียนให้มากที่สุด
- 6) การจัดกิจกรรมควรจัดนอกเวลาเรียน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เสียเวลาเรียน
- 7) การจัดกิจกรรมควรทำอย่างสม่ำเสมอ และเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ
- 8) การจัดกิจกรรมทางภาษาไทยควรจัดโดยสมาชิกไม่ใช่จัดเพื่อชื่อเสียงของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ
- 9) การจัดกิจกรรมควรมีระบบระเบียบ มีการดำเนินการที่รัดกุม
- 10) กิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทยที่จัดขึ้นควรสอดคล้องกับนโยบาย และความมุ่งหมายของโรงเรียน
- 11) การจัดกิจกรรมควรถือหลักการประหยัดเป็นสำคัญ
- 12) การให้คำปรึกษากิจกรรมควรถือเป็นงานประจำส่วนหนึ่งของครู
- 13) สมาชิกควรปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกิจกรรมชุมชน
- 14) การจัดกิจกรรมแต่ครั้งควรมีอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ให้พร้อม
- 15) ควรมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมเป็นระยะๆ
- 16) ทางโรงเรียน คณะครูอาจารย์ที่ปรึกษาควรมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย

8. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ชาวาล แพร์ตกุล (2517: 12-14) กล่าวถึงความหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง การตรวจสอบความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพทางสมองด้านต่างๆ ที่นักเรียนได้จากการ อบรม สั่งสอนของครู ส่วนใหญ่จะใช้วิธีสอบโดยให้นักเรียนเขียนตอบในกระดาษ การวัดผลชนิดนี้สำคัญมากในวงการศึกษา เพราะแบบการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะทำหน้าที่วัดว่าเด็กเรียนรู้มากน้อยเพียงใด โดยแบบทดสอบชนิดนี้ต้องการวัดว่าครูได้ใช้เนื้อหาวิชาไปกระตุ้นสมองเด็กให้ออกตามความมุ่งหมายของหลักสูตรได้มากน้อยเพียงใด โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่าแบบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) ซึ่งหมายถึง แบบทดสอบที่ใช้วัดปริมาณความรู้ ความสามารถ ทักษะเกี่ยวกับด้านวิชาการที่เด็กได้เรียนรู้มาในอดีตว่ารับรู้ได้มากน้อยเพียงใด แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) แบบสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง (Teacher Made Test) เป็นแบบที่ครูสร้างขึ้นเฉพาะคราว เพื่อใช้ทดสอบผลสัมฤทธิ์และความสามารถทางวิชาการของเด็ก มีใช้ทั่วไปในโรงเรียน แบบสอบประเภทนี้สอบเสร็จก็ทิ้งไป จะสอบใหม่ก็สร้างขึ้นหรือนำของเก่ามาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยไม่มีวิธีการอะไรเป็นหลักการปรับปรุง ไม่มีการวิเคราะห์ข้อสอบ

2) แบบสอบมาตรฐาน (Standardized Test) เป็นแบบสอบที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการหรือวิธีการที่ซับซ้อนมากกว่าที่ครูสร้างขึ้นเอง เมื่อสร้างขึ้นแล้วก็มี การนำไปทดสอบ แล้วนำไปทดลองสอบ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติหลายครั้งหลายหน เพื่อปรับปรุงให้มีคุณภาพดี มีมาตรฐาน ซึ่งแบบมาตรฐานนั้นมีความเป็นมาตรฐานอยู่ 2 ประการ คือ

2.1) มาตรฐานในการดำเนินการสอบ หมายความว่า แบบสอบนี้ไม่ว่าจะนำไปใช้ที่ไหน เมื่อไรก็ตาม คำชี้แจง คำบรรยาย การดำเนินการสอบจะเหมือนกันทุกครั้งที่ไป จะมีการควบคุมตัวแปรต่างๆ ที่จะไม่ทำให้คะแนนคลาดเคลื่อน

2.2) มาตรฐานในการแปลความหมายคะแนน หมายความว่า การที่จะนำแบบสอบไปใช้ที่ใด หรือเมื่อใด คำชี้แจง คำบรรยาย และการดำเนินการสอบจะต้องเหมือนกัน

ถ้าแบบสอบที่ครูสร้างขึ้นเองมีคุณสมบัติทั้งสองข้อนี้ ก็จัดเป็นข้อสอบมาตรฐานได้เช่นเดียวกัน แบบสอบถามที่ครูสร้างขึ้นเองมีข้อดีตรงที่ครูวัดได้ตรงจุดมุ่งหมาย เพราะผู้สอนเป็นผู้ออกข้อสอบเอง แบบสอบมาตรฐานมีข้อดีตรงที่เชื่อถือได้ ทำให้สามารถนำผลไปเทียบได้กว้างขวาง

ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบทดสอบแบบใด ผู้ออกแบบทดสอบก็ต้องศึกษาเนื้อหา และจุดประสงค์ของวิชา เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบทดสอบ

ส่วนแบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เป็นแบบทดสอบที่ผู้เชี่ยวชาญการสอนภาษาไทย สร้างขึ้นจากเนื้อหาที่ได้สอนไปแล้ว เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงด้าน

ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า การวัดนี้ รวมทั้งการอ่านออกเสียงคำ น้ำเสียง การแบ่งวรรคตอน และคำควบกล้ำ ด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการวิชาภาษาไทย ขึ้นเองตามเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ ประกอบด้วยการวัดพฤติกรรมทางภาษาไทยด้าน ความจำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำกับตนเอง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำกับตนเอง ผู้วิจัยขอเสนอต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศ และต่างประเทศ

1) งานวิจัยที่ศึกษาการกำกับตนเอง ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีดังต่อไปนี้

ฐิติพัฒน์ สงบกาย (2533) ศึกษาผลของการกำกับตนเองต่อความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูง ปานกลาง และต่ำ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดโสมนัสที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ สูง ปานกลาง และต่ำ ะดับละ 20 คน รวมเป็น 60 คน โดยสุ่มมาเป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 3 กลุ่ม ะดับละ 10 คน เป็นงานวิจัยเชิงทดลองแบบมีกลุ่มควบคุมทดสอบก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ในระยะการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มจะได้รับการฝึกการกำกับตนเองจำนวน 7 ครั้ง ส่วนกลุ่มควบคุมทั้ง 3 กลุ่มจะไม่ได้รับการฝึกการกำกับตนเอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มมีคะแนนความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ในระดับเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มมีคะแนนความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรีย์พร วัชชัย (2538) ศึกษาผลของกลวิธีการเรียนรู้ และการกำกับตนเองที่มีต่อความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาอังกฤษ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดธรรมจริยาภิรมณ์ จำนวน 60 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 15 คน กลุ่มที่ 1

ฝึกการใช้กลวิธีการเรียนรู้ กลุ่มที่ 2 ฝึกการกำกับตนเอง กลุ่มที่ 3 ฝึกการใช้กลวิธีการเรียนรู้ และการกำกับตนเอง กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มควบคุม ระยะเวลาในการฝึกจำนวน 10 สัปดาห์ ละ 2 คาบ รวม 20 คาบเรียน เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ทดสอบนักเรียนด้วยแบบทดสอบความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า

(1) นักเรียนที่ได้รับการฝึกการใช้กลวิธีการเรียนรู้มีความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม

(2) นักเรียนที่ได้รับการฝึกการกำกับตนเอง และนักเรียนกลุ่มควบคุมมีความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

(3) นักเรียนที่ได้รับการฝึกการใช้กลวิธีการเรียนรู้ร่วมกับการกำกับตนเอง มีความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาอังกฤษสูงกว่ากลุ่มควบคุม

Risemberg and Zimmerman (1992 อ้างถึงใน ชินะพัฒน์ ชินแดชุม, 2542: 40) ศึกษาการเรียนแบบกำกับตนเอง (Self-Regulated Learning) ในเด็กอัจฉริยะ ผลการวิจัย พบว่า เด็กอัจฉริยะใช้กลวิธีของการเรียนแบบกำกับตนเองมากกว่าเด็กปกติ เมื่อฝึกให้รู้จักกลวิธีการเรียนรู้ เด็กอัจฉริยะจะสามารถถ่ายโอนกลวิธีเหล่านั้นไปยังสิ่งใหม่ๆ ได้ การวัดการเรียนแบบการกำกับตนเองสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กอัจฉริยะ และการฝึกการเรียนแบบกำกับตนเอง สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้

Lan, Bradey and Parr (1993) ศึกษากลยุทธ์ในการกำกับตนเอง คือ กลยุทธ์การเตือนตนเองมาใช้กับนักศึกษาที่เรียนวิชาสถิติเบื้องต้น โดยศึกษาว่าจะมีผลต่อการเรียนและ เจตคติต่อวิชาสถิติเบื้องต้น กลุ่มตัวอย่างมี 69 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้กลยุทธ์การเตือนตนเอง กลุ่มที่ใช้การเตือนตนเองตามคู่มือสอน และกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ใช้กลยุทธ์การเตือนตนเองมีคะแนนการทดสอบในวิชาสถิติเบื้องต้นสูงที่สุด ส่วนเจตคติพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน และความเชื่อมั่นในตนเองต่อการเรียน แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนเพิ่มขึ้นด้วย การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่ากลยุทธ์การเตือนตนเองมีความสัมพันธ์กับระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้นของนักศึกษา

Peterson (1996 อ้างถึงใน พาณี ขอสุข, 2542: 72) ศึกษาการเรียนรู้อการกำกับตนเองของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในแอฟริกาใต้ที่เรียนสาขาชีววิทยาจำนวน 48 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 24 คน ในกลุ่มทดลองนักศึกษาต้องควบคุมตนเองในการใช้กลวิธีการเรียนรู้

การกำกับตนเองในการเรียน ได้แก่ กลวิธีการวางแผน การทบทวนและจดจำ การเตือนตนเอง และการประเมิน กลุ่มควบคุมจะเรียนตามปกติและไม่มีการใช้กลวิธีการเรียนรู้การกำกับตนเอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองจะมีคะแนนการกำกับตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่าการเรียนรู้การกำกับตนเองมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยมี ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.76 (** $p < .001$)

Williams (1996 อ้างถึงใน อัญญาณี ทิวทอง, 2543: 94) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชนบท : ตรวจสอบกลวิธีการเรียนรู้การกำกับตนเอง กลุ่ม ตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 6 จำนวน 75 คน โดยให้นักเรียนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ 4 วิชา คือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และการอ่าน และทำแบบวัดการเรียนรู้การกำกับตนเอง ทั้ง 4 วิชา ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้การกำกับตนเองในทุกวิชาสามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Linda (2000) การพัฒนาการอ่านในเด็กนักเรียนมหาวิทยาลัย ครูเป็นผู้สอนชั้นตอน ให้เด็กบังคับตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง เมื่อนักเรียนได้กำกับตนเอง ได้คิดด้วยตนเอง เขาจะมีการพัฒนาความสามารถ เรียนรู้การทำกิจกรรม และมีทัศนคติที่ดีต่อความสำเร็จ

2) งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการกำกับตนเอง มีดังต่อไปนี้

ดวงเพ็ญ เรือนใจมั่น (2542) ศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเองในการใช้กระบวนการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังได้รับการใช้โปรแกรมฝึกการกำกับตนเอง และเปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ความสามารถของตนเองในการใช้กระบวนการพยาบาลระหว่างกลุ่มที่ได้รับการใช้โปรแกรมฝึกการกำกับตนเองกับกลุ่มที่ได้รับการเรียนตามปกติ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี ที่เรียนวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล 1 เรื่องกระบวนการพยาบาล จำนวน 44 คน ที่ได้รับการสุ่มแบบแบ่งชั้น แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 22 คน กลุ่มควบคุม 22 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ คือ โปรแกรมฝึกการกำกับตนเอง และแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองในการใช้กระบวนการพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า

(1) การรับรู้ความสามารถของตนเองในการใช้กระบวนการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการใช้โปรแกรมฝึกการกำกับตนเองก่อนการเรียนอยู่ระดับต่ำ ส่วนหลังการเรียนอยู่ในระดับสูง

(2) อัตราการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ความสามารถของตนเองในการใช้กระบวนการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่ได้รับการใช้โปรแกรมฝึกการกำกับตนเองสูงกว่ากลุ่มที่เรียนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปิยวรรณ พันธุ์มงคล (2542) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อการมีวินัยในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกิ่งเพชร กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 25 คน และกลุ่มควบคุม 25 คน กลุ่มทดลองได้รับการฝึกฝนด้วยโปรแกรมการกำกับตนเองจากผู้วิจัย โดยฝึกสัปดาห์ละ 5 ครั้งๆ ละ 20 นาที เป็นเวลา 3 สัปดาห์ติดต่อกัน กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกฝนใดๆ เก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลองด้วยการวัดการมีวินัยในตนเองและเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากสมุดบันทึกการวัดผลของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

(1) หลังการทดลองคะแนนการมีวินัยในตนเองของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการโปรแกรมการกำกับตนเองสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

(2) หลังจากทดลองแล้วนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการโปรแกรมการกำกับตนเองมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกันจากนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรม

(3) ก่อน และหลังการทดลอง คะแนนการมีวินัยในตนเองและระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

(4) หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการโปรแกรมการกำกับตนเองมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางการเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับตนเอง มีดังต่อไปนี้

วัฒนา เตชะโกมล (2541) ศึกษาปัจจัยที่สามารถทำนายการกำกับตนเองในการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ปีการศึกษา 2541 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม แบบวัดการกำกับตนเองในการเรียน แบบวัดการอบรมเลี้ยงดู แบบทดสอบเชาวน์ปัญญาสแตนด์การ์ดโปรแกรมสซีพีแมทริซิส ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สามารถทำนายการกำกับตนเองในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตามลำดับ

ความสำคัญ คือ ระดับผลการเรียน (GPA) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (PSDE) การอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย (PSAU) ระดับชั้นเรียน (CLASS) และความวิตกกังวล (ANX)

อัญญาณี ทิวทอง (2543) ศึกษาตัวแปรคัดสรรทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2542 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 จำนวน 400 คน โดยนำแบบวัดกำกับตนเองในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองทางภาษาอังกฤษ แบบวัดทัศนคติ ต่อวิชาภาษาอังกฤษ แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบวัดความวิตกกังวล แบบวัดเชาวน์อารมณ์ และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรด้านการกำกับตนเองในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การรับรู้ความสามารถของตนเองทางภาษาอังกฤษและทัศนคติต่อวิชาภาษาอังกฤษมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ ความวิตกกังวลและเชาวน์อารมณ์มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ และตัวแปรที่สามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษที่ดีที่สุด คือ ทัศนคติต่อวิชาภาษาอังกฤษ (ATT) รองลงมา คือ การรับรู้ความสามารถของตนเองทางภาษาอังกฤษ (SEF) และเชาวน์อารมณ์ (EMOQ) ตามลำดับ

Zimmerman (1996 อ้างถึงใน ชินะพัฒน์ ชื่นแดชุม, 2542: 40) ศึกษาการกำกับตนเองในทางวิชาการ (Academic Self-Regulation) และองค์ประกอบทางสุขภาพของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนใช้กระบวนการของการกำกับตนเอง เช่น กลวิธีการเรียนรู้ การตั้งเป้าหมาย การติดตามตนเอง และความเชื่อในความสามารถของตนเอง ซึ่งสามารถทำนายความสำเร็จ ทาง การเรียน สุขภาพ และการจูงใจตนเองของนักเรียนได้

4) งานวิจัยที่ศึกษาการกำกับตนเอง กับตัวแปรอื่นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีการกำกับตนเอง มีดังต่อไปนี้

ชินะพัฒน์ ชื่นแดชุม (2542) ศึกษาผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ของไวทกอสกี ที่มีต่อทักษะทางภาษาไทย ความคงอยู่ของทักษะทางภาษาไทย การกำกับตนเอง และความคงอยู่ของการกำกับตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 162 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดกรมสามัญ

ศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองย่อย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เรียนด้วยวิธีจัดกลุ่มแบบยืดหยุ่น แบบแลกเปลี่ยนบทบาท และแบบเพื่อนช่วยเพื่อน กลุ่มควบคุมสอนแบบเน้นกระบวนการ ตามแนวทางของกรมวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

(1) นักเรียนกลุ่มทดลองโดยรวม มีคะแนนทักษะทางภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีคะแนนทักษะทางภาษาไทยหลังเรียน และความคงอยู่ของทักษะทางภาษาไทย แตกต่างจากกลุ่มควบคุม ส่วนผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองย่อย 3 กลุ่มพบว่า กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีทักษะทางภาษาไทย ด้านทักษะการฟัง การอ่าน และการเขียน แตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ

(2) นักเรียนกลุ่มทดลองโดยรวม มีการกำกับตนเองหลังเรียน ทั้งจากการประเมินตนเอง และการประเมินโดยอาจารย์ผู้สอน สูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนกลุ่มทดลองโดยรวมประเมินตนเองเกี่ยวกับการกำกับตนเองหลังเรียน และความคงอยู่ของการกำกับตนเอง แตกต่างจากกลุ่มควบคุม แต่อาจารย์ผู้สอนประเมินนักเรียนทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ส่วนผลการเปรียบเทียบการกำกับตนเองหลังเรียนและความคงอยู่ของการกำกับตนเอง ระหว่างนักเรียนกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองย่อย 3 กลุ่ม พบว่า กลุ่มแบบยืดหยุ่น ประเมินความคงอยู่ของการกำกับตนเอง แตกต่างจากกลุ่มควบคุม แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มทดลองอื่นๆ ส่วนอาจารย์ผู้สอนประเมินกลุ่มแลกเปลี่ยนบทบาทช่วงหลังเรียน แตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ

พาดณี ขอสุข (2542) ศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงต่อการเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนในการเรียนรู้การกำกับตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนคำเขื่อนแก้วชนูปถัมภ์ จำนวน 20 คนคัดเลือกโดยพิจารณาจากผู้ที่มีคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนเองในการเรียนรู้การกำกับตนเองต่ำกว่าค่าเฉลี่ย - 1SD และสุ่มเป็นกลุ่มทดลองและควบคุมกลุ่มละ 10 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนในการเรียนรู้การกำกับตนเอง ซึ่งพัฒนามาจากแบบสัมภาษณ์การเรียนรู้แบบมีโครงสร้างของซิมเมอร์แมนและมาร์ตินเนส พอนส์ ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่เข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง มีคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนในการเรียนรู้การกำกับตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่ไม่ได้รับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสูงกว่าก่อนเข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีทั้งพบว่าบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการแตกต่างกัน และไม่แตกต่างกัน ดังที่ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศ

สมทรง สุวรรณเลิศ และคณะ (2510 อ้างถึงใน วงพัทธ์ ภูพันธ์ศรี, 2522: 68) ได้ศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพเก็บตัวและแสดงตัว โดยใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI (The Maudsley Personality Inventory) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 300 คน นักเรียนฝึกหัดครู 300 คน และนักศึกษาแพทย์ 300 คน จากการศึกษาเปรียบเทียบผลที่ได้จากคนไทยทั้ง 3 กลุ่ม กับปกติวิสัย (Norm) ของกลุ่มชาวอเมริกันและชาวอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างคนไทยได้รับคะแนนต่ำกว่านักศึกษาชาวอเมริกันในมหาวิทยาลัย และใกล้เคียงกับปกติวิสัยของกลุ่มชาวอังกฤษในลักษณะแสดงตัว หรืออาจกล่าวได้ว่า คนไทยมีบุคลิกภาพไปทางเก็บตัวมากกว่าชาวอเมริกัน และคล้ายคลึงกับชาวอังกฤษซึ่งมีลักษณะเก็บตัวมากกว่าชาวอเมริกัน

วันเพ็ญ อายูการ (2512 อ้างถึงใน อุไร สิงห์โต, 2522: 15-16) ศึกษา ลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่แสดงออกถึงบุคลิกภาพเก็บตัวและแสดงตัว กับการยอมรับตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดธนบุรี กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนอายุ 13 - 20 ปี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 3, 5 จากโรงเรียน 3 แห่ง จำนวน 307 คน ชาย 184 คน หญิง 123 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามจำนวน 190 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1. แบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะ และพฤติกรรมที่แสดงออกถึงบุคลิกภาพเก็บตัวและแสดงตัวรวม 140 ข้อ 3. แบบสอบถามแสดงการยอมรับตนเอง 50 ข้อ 4. คะแนนสอบประจำภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า

- 1) นักเรียนชายวัยรุ่นมีลักษณะแสดงตัวมากกว่านักเรียนหญิงวัยรุ่น
- 2) นักเรียนหญิงวัยรุ่นมีลักษณะเก็บตัวมากกว่านักเรียนชายวัยรุ่น
- 3) นักเรียนวัยรุ่นตอนปลาย มีลักษณะแสดงตัวมากกว่าเด็กวัยรุ่นตอนต้น และเด็กวัยรุ่นตอนต้นมีลักษณะเก็บตัวมากกว่าเด็กวัยรุ่นตอนปลาย
- 4) นักเรียนที่แสดงตัวและเก็บตัวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ไม่แตกต่างกัน

5) เด็กแสดงตัวมีการยอมรับตนเองสูงกว่าเด็กเก็บตัว

วนิช สุธาร์ตน์ (2517) ศึกษาความคาดหวังและผลงานภาคปฏิบัติของนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทเก็บตัวและแสดงตัว ในสภาพการทำงานเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้น ป.กศ. ปีที่ 1-2 วิทยาลัยครูยะลาจำนวน 80 คน โดยใช้แบบทดสอบ MPI (The Maudsley Personality Inventory) จำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแสดงตัว และทดสอบชุดสัญลักษณ์ตัวเลขที่ผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบทดสอบชุด Digit Symbol ของ WAIS เพื่อให้ให้นักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างได้ทำงานเป็นภาคปฏิบัติในสภาพการทำงานที่กำหนดให้ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ในสภาพการทำงานเป็นรายบุคคลและสภาพการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทเก็บตัว กำหนดความคาดหวังไม่แตกต่างกัน
- 2) ในสภาพการทำงานเป็นรายบุคคลและสภาพการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทแสดงตัว กำหนดความคาดหวังไม่แตกต่างกัน
- 3) นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว ในสภาพการทำงานเป็นรายบุคคลปฏิบัติได้ผลดีกว่าในสภาพการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- 4) นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว ในสภาพการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มทำงานภาคปฏิบัติได้ผลดีกว่าในสภาพการทำงานเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

อุไร สิงห์โต (2522) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแบบแสดงตัว กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย และหญิง อายุระหว่าง 15-17 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2521 ในโรงเรียนรัฐบาล 2 แห่งจำนวน 160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI และมาตราประมาณค่า จากอาจารย์ผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า

- 1) บุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแบบแสดงตัวมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนที่ระดับความสัมพันธ์ .26
- 2) นักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนแตกต่างกับผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) นักเรียนชายที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ไม่แตกต่างกันกับนักเรียนหญิงที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว

4) นักเรียนชายที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน แตกต่างกับนักเรียนหญิงที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วราภรณ์ วังโน (2531) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีบุคลิกภาพต่างกันที่เรียนด้วยสถานการณ์จำลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนนารินทร์ จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2531 จำนวน 48 คน แบ่งเป็นกลุ่มบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแสดงตัว กลุ่มละ 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ MPI และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว เมื่อเรียนการใช้ภาษาอังกฤษด้วยสถานการณ์จำลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว

ยุทธศาสตร์ นันทราช (อ้างถึงใน ทานตวรรณ เลิศคุพนิจ, 2537) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดสกลนคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแสดงตัวสูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพเก็บตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สันทัต ทองรินทร์ (2542) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของปฏิสัมพันธ์และระดับของ ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนโดยใช้การประชุมทางคอมพิวเตอร์ของผู้เรียนที่มีลักษณะบุคลิกภาพที่ต่างกันและเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนที่เกิดจากการจัดความสัมพันธ์ของรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระดับของปฏิสัมพันธ์ในการเรียน และลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียนในรูปแบบที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาโสตทัศนศึกษา หรือเทคโนโลยีทางการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 35 คน โดยจำแนกตามลักษณะบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว รูปแบบของปฏิสัมพันธ์ในการเรียนแบบผู้เรียนกับ

คอมพิวเตอร์ และแบบผู้เรียนกับผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์โดยเรียนด้วยการประชุมทางคอมพิวเตอร์ ใน 3 ระดับ ปฏิสัมพันธ์คือ ระดับโต้ตอบ ก้าวหน้า และแลกเปลี่ยน ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ รูปแบบของปฏิสัมพันธ์และระดับของปฏิสัมพันธ์ในการเรียน
- 2) ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว
- 3) รูปแบบของปฏิสัมพันธ์ในการเรียนที่มีรูปแบบผู้เรียนกับผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกว่ารูปแบบผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
- 4) ระดับของปฏิสัมพันธ์ในการเรียน พบว่าระดับโต้ตอบและระดับก้าวหน้ามีความแตกต่างกับระดับแลกเปลี่ยนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่ไม่มีความแตกต่างระหว่างระดับโต้ตอบและระดับก้าวหน้า

งานวิจัยต่างประเทศ

Broadbent (1958) ได้ศึกษาลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแสดงตัวของนักเรียนปริญญาโทในมหาวิทยาลัย Cambridge ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มเรียนดี และเรียนไม่ดี ระดับของการแสดงตัวประเมินโดยค่าเฉลี่ยของข้อสอบ MPI ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มเรียนดีมีลักษณะเก็บตัวมากกว่ากลุ่มที่เรียนไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษานี้ยังแสดงว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีสติปัญญาไม่แตกต่างกัน โดยใช้ข้อทดสอบวัดสติปัญญา ดังนั้นการกระทำของลักษณะการแสดงตัว และเก็บตัว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน

Lynn (1959) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแสดงตัว (Extraversion) และลักษณะทางอารมณ์และอาการประสาท (Neuroticism) กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษาชาย-หญิง ชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัย Exeter University จำนวน 211 คน และกลุ่มควบคุมประกอบด้วยนักศึกษาจิตวิทยาอาชีพ (Occupational Therapy Students) ทั้งชายและหญิง จำนวน 167 คน ระดับของลักษณะทางอารมณ์ และการแสดงตัว ประเมินโดยค่าเฉลี่ยของแบบทดสอบ MPI ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแบบแสดงตัว และลักษณะทางอารมณ์ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับสติปัญญา และพบว่าผู้ที่มีการเรียนดีได้คะแนนด้านอารมณ์อ่อนไหวสูง และด้านการแสดงตัวต่ำ

Lynn and Gordon (1961) ใช้แบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญาของ Raven (Raven's Standard Progressive Matrices : RSPM) วัดนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแสดงตัว ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบ MPI กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัย Exeter จำนวน 60 คน แล้วหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับลักษณะของเชาวน์ปัญญา ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างบุคลิกภาพประเภทแสดงตัวและเก็บตัวกับเชาวน์ปัญญา และพบว่าในสภาพการทำงานที่จะต้องมีการตอบสนองตามเงื่อนไข และใช้ความเร็ว ตลอดจนในการทำงานประเภทที่ต้องใช้ความสนใจมากๆ นั้น นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทเก็บตัว จะทำได้ดีกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพประเภทแสดงตัว ถึงแม้ว่านักศึกษาประเภทเก็บตัวจะทำช้ากว่า แต่ก็ถูกต้องกว่า ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว จึงสูงกว่า

Savage (1962) ศึกษาลักษณะบุคลิกภาพด้านการแสดงตัว และลักษณะทางอารมณ์และอาการประสาท กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชาย-หญิงที่ศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย นิวอิงแลนด์ ในปีการศึกษา 1959, ปี 1960 และปี 1961 จำนวน 168 คน แบ่งนักศึกษาออกเป็น 5 กลุ่ม ตามลำดับของการเรียน ลักษณะบุคลิกภาพด้านการแสดงตัว และลักษณะทางอารมณ์ วัดจากแบบทดสอบ MPI ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งด้านการแสดงตัว และด้านอารมณ์อ่อนไหวของแต่ละกลุ่ม มีค่าความสัมพันธ์ทางลบกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักศึกษาที่มีลักษณะบุคลิกภาพแสดงตัวมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำกว่านักศึกษาที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัว

Desena (1964 อ้างถึงใน วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี, 2522: 69) ศึกษาเปรียบเทียบระดับการปรับตัวของเด็กที่เรียนดี ปานกลาง และเด็กเรียนอ่อน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย ชั้นปีที่ 1 จำนวน 1,061 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีผลการเรียนดีจะมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีและรวดเร็วกว่าเด็กที่เรียนในระดับปานกลาง และระดับต่ำได้อย่างชัดเจน ซึ่งการปรับตัวทางสังคมได้ดีนั้นถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของเด็กแสดงตัว หรือสามารถกล่าวได้ว่าเด็กที่เรียนดีจะมีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว

Ridding (1966) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษและวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิง ของโรงเรียนแมนเชสเตอร์ จำนวน 600 คน ที่มีอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป โดยใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI (The Maudsley Personality Inventory) ของ Eysenck และ HSPI (High School Personality Questionnaire) ของ Cattell ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง

ความมั่นคงทางอารมณ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลักษณะบุคลิกภาพแบบแสดงตัวมีความสัมพันธ์กับผู้ที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูง ลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัวมีความสัมพันธ์กับผู้ที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำ ส่วนลักษณะที่ชอบวิตกกังวลไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Starr (1972) ศึกษาเรื่องการออกเสียง โดยให้นักเรียนจากมหาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์มิสซูรี ที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว แล้วให้เรียนในสภาพการเรียนเป็นรายบุคคล และสภาพการเรียนเป็นกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวในสภาพการเรียนเป็นกลุ่มจะเรียนได้ผลดีกว่าเมื่อเรียนเป็นรายบุคคลเล็กน้อย แต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวในสภาพการเรียนเป็นรายบุคคลจะเรียนได้ผลดีกว่าในสภาพการเรียนเป็นกลุ่มเพียงเล็กน้อย และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน

Banister (1973) ศึกษาโดยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 247 คน และมีค่าระดับความถนัดทางคณิตศาสตร์สูงกว่าระดับกลาง ใช้แบบทดสอบ MPI โดยแบ่งนักเรียนออกตามประเภทของบุคลิกภาพแบบเก็บตัว, แสดงตัว และปกติ แบ่งเป็น 6 กลุ่มๆ ละ 7 คน ให้เรียนวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยวิชา พีชคณิต และตรีโกณมิติ ด้วยวิธีสอน 2 วิธี กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มแรก สอนด้วยวิธีการบรรยาย แล้วให้นักเรียนทำงานเป็นรายบุคคล สัปดาห์ละ 5 ครั้ง กลุ่มตัวอย่างอีก 3 กลุ่ม สอนด้วยวิธีการบรรยายเช่นเดียวกัน แต่ในตอนให้นักเรียนทำงานนั้นให้ทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยกันแก้ปัญหาและช่วยกันค้นคว้า แล้ววัดผลสัมฤทธิ์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนของนักเรียนแต่ละกลุ่มบุคลิกภาพ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการเรียนจำแนกตามสภาพการทำงาน คือ เมื่อทำงานเป็นรายบุคคลกับทำงานเป็นกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน แต่นักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว เมื่อทำการเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มได้ผลการเรียนที่มีค่าสูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว เมื่อทำงานเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่สำหรับนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว ผลการเรียนในสภาพการเรียนเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแสดงตัว กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนข้างต้น พบว่า ในกลุ่มบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแสดงตัว มีทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แตกต่างกัน และไม่แตกต่างกัน